

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEC

BROJ 1066

22. RUJNA 2023. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001

***Bunjevačko kolo
na Vinkovačkim jesenima***

SADRŽAJ

6

Turizam između Srbije i Hrvatske
**Rast broja turista,
ali udio i dalje neznatan**

8

Srbija i Europska unija (II.)
**(Ras)korak
u vanjskoj politici**

12

Mladen Alfirović,
pravni savjetnik Nacionalne
organizacije potrošača Srbije
**»Što mi to zapravo
jedemo?«**

16

Program prekogranične suradnje
Hrvatske i Srbije
**Potporna glazbenim
udrugama**

20

Pjesnički susret *Lira naiva* 2023.
održan u Podcrkavlju (Hrvatska)
Stihovi iz srca i duše

34

Blagoslovljena kapelica sv. Eugena
u novosadskoj »katedrali«
**Znak zajedništva
katolika**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika),
Branimir Kuntić, Dragan Muharem,
Marko Tucakov, Krunoslav Đaković,
Josip Dumendžić i Tomislav Vuković

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

• Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
• Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
• Zvonko Sarić
(novinar)
• Jelena Dulić Bako
(novinarka)
• Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

• Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

• Thomas Šujić (tehnički urednik)
• Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

• Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

• Branimir Kuntić
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
• Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
• KOMERCIJALISTICA:
• Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

• TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

• TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

• E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

• WEB: www.hrvatskarijec.rs

• TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

• List je upisan u Registar javnih glasila

• Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

• COBISS SR-ID 109442828

• CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Uigravanje

Je li netko nekoga iskopirao ili su i **Vučić** i **Plenković** istodobno došli na ideju pokrenuti projekt spasa kućnih proračuna, tek gotovo u istom danu potrošači u Srbiji i Hrvatskoj obradovani su nižim cijenama osnovnih potrepština.

Vlada Hrvatske ograničila je cijene za ukupno 30 proizvoda. Srbija tu stoji nešto bolje jer je listi 20 artikala predsjednik Vučić (ne Vlada), i to pred kamerama, dodao još 16, pa je u košarici sada ukupno 36 artikala. Potrošači u Hrvatskoj ostali su uskraćeni vidjeti kako to izgleda kada premijer Plenković i odabrani ministri odaberu nešto iz jeftinije košarice za doručak. Oni u Srbiji nisu.

Bolje Srbija stoji i kada je riječ o cijeni struje jer, za razliku od Hrvatske, ona nije »na mjerama« i od 1. studenoga, ako se drugačije ne odluči, bit će skuplja za osam posto. U Hrvatskoj građani mogu biti mirni narednih pol godine.

I srbijanska i hrvatska mjera spasa kućnih proračuna donijete su uoči izborne godine. Hrvati će naredne godine tri puta na birališta. Birat će zastupnike za Europski parlament, zastupnike u Saboru, te predsjednika. Birači u Srbiji će, kako im je poručio predsjednik Vučić, na izbore u ožujku, možda 4., možda tjedan dana kasnije, doznat će do novogodišnjeg slavlja. Na koje točno? Pa neka se strpe, doznat će i to. Na lokalne i pokrajinske sigurno. Parlamentarne, ako se tako odluči. Kao da bi se udovoljilo zahtjevima oporbe, a stvarno da bi se ponovno spojili izbori i tako još malo na naprednjačku stranu pogurao izborni rezultat. A i što smo iznenađeni? Lijepo nam je prošle godine, poslije polugodišnjeg iščekivanja imenovanja ministara, rečeno da je aktualna Vlada oročena na dvije godine.

Tako ćemo se, eto, mi Vojvođani izjednačiti s biračima u Hrvatskoj. Glasovat ćemo za tri razine vlasti – lokalnu, pokrajinsku i republičku. Ali neće nas maltretirati kao birače u Hrvatskoj da tri puta izlazimo na birališta. Što da se mučimo kada može sve u jednom danu. I u jednoj (predsjednikovoj) kampanji.

Z. V.

Dodjela uvjerenja o stečenom znanju

Dodjela uvjerenja o završenom programu za stjecanje kompetencija iz hrvatskog jezika, kulture i književnosti s metodikom rada upriličena je 18. rujna u Hrvatskom domu – Matici.

Naime, svi polaznici, njih 20, su u protekloj školskoj godini 2022./23. uspješno završili Lektorat na hrvatskom jeziku, te položili ispite iz hrvatskog jezika I., metode – hrvatski jezik u nastavi i predškolskom odgoju, hrvatska kultura i društvo i hrvatski jezik II. i time stekli kompetencije potrebne za uspješno izvođenje nastave na hrvatskom jeziku u školi ili vrtiću. Lektorat hrvatskog jezika, kulture i književnosti provodi se u sklopu Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu.

»Željeli smo ovim povodom upriličiti svečanu dodjelu uvjerenja za završen lektorat hrvatskog jezika, kulture i književnosti. Za ovih pet godina lektorat je položio 61 polaznik, a među njima su odgojitelji, učitelji, nastavnici izbornog predmeta hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture, nastavnici različitih predmeta, profesori, polaznici glazbenih predmeta, ravnatelji škola...

Polaznici koji su prošli tijekom ovih nekoliko godina Lektorat su bili iz različitih mjesta u Vojvodini i svako da Hrvatsko nacionalno vijeće podržava i radije se svakom novom polazniku, jer nam je i jezična stručnost kadra od iznimne važnosti za kvalitetnu nastavu«, istaknula je predsjednica Odbora za obrazovanje **Nataša Stipančević** i ujedno najavila kako uskoro započinje i nova akademska godina, a samim time i nova generacija polaznika Lektorata na hrvatskom jeziku.

»Drago mi je da smo ovo privedi kraju. Uz rad smo se i družili i ono što moram istaknuti jeste da su polaznici bili različitih struka, te su i predavanja i rad bili puno življi.

U prvom semestru su položili dva kolegija, a u drugome tri, jedan obavezan i dva izborna koja su se ticala kulture, književnosti i povijesti općenito unutar Hrvatske. Ovo je meni druga i do sada najveća generacija, te strukovno najšarenija. Moram priznati da je ova generacija bila zanimljiva, mada sam i sam imao sada već saznanje o tome što očekivati i što je ono što će njima konkretno koristiti. Ovo je jedno pozitivno iskustvo i nadam se da će sve ono što su naučili uspješno primjenjivati u radu«, istaknuo je lektor **Perica Vujić**.

Što se tiče samog Lektorata i položaja na fakultetu, po njegovim riječima počele su se širiti aktivnosti, odnosno prošlo se za ovaj Lektorat.

»Sada je završila već peta generacija polaznika, ne samo nastavnika, nego se prošle godine radilo i s medijskim djelatnicima. U ljetnome semestru smo prošle godine imali polaznicu na tečaju za građane, te mogu reći da se počela širiti potreba, kao i testiranja studenata koji dobivaju priliku stipendiranja za odlazak u Hrvatsku na jedan semestar ili ljetne škole. Čekamo početkom listopada nove studente i vjerujem da će se te potrebe i dalje širiti, ne samo na učitelje i medijske djelatnike, nego i na sve one koji imaju kontakta s hrvatskim jezikom. U jeziku postoje razlike, a i jezik se mijenja, te bi ga trebalo svakih nekoliko godina obnoviti, budući da se prilagođava suvremenim potrebama govornika«, naglasio je Vujić. U ime Hrvatskog nacionalnog vijeća dodjeli uvjerenja je nazočila i predsjednica IO HNV-a **Karolina Bašić**, koja je okupljenima čestitala i zahvalila što ulažu u sebe i svoje obrazovanje, a time pridonose i kvaliteti nastave na hrvatskom jeziku u školama i vrtićima u kojima rade.

Ž. V.

Plenković primio Žigmanova

Hrvatski premijer **Andrej Plenković** razgovarao je u utorak, 19. rujna, u Zagrebu s predsjednikom Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislavom Žigmanovim**.

novim. »Razvijena suradnja te podrška Vlade Hrvatske donijela je veliki broj beneficija hrvatskoj zajednici u Srbiji, od razvoja institucionalne infrastrukture, uvećanog ostvarivanja manjinskih prava do osnažene političke participacije! Idemo dalje – ciljevi još uvijek nisu u punini ostvareni«, naveo je Žigmanov na Facebooku ove stranice nakon susreta.

Susret Žigmanova sa Šimpragom

Ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijaloz u Vladi Srbije **Tomislav Žigmanov** susreo se 18. rujna u Zagrebu s potpredsjednicom Vlade Hrvatske **Anjom Šimpraga**. Razgovarali su o povezivanju institucija dviju zemalja u procesima kreiranja politika i suradnje s organizacijama civilnog društva, te razmjeni iskustava i dobrih praksi.

Sastanak je dio studijskog posjeta tima ovog Ministarstva i organizacija civilnog društva iz Srbije Uredu za udruge Vlade Hrvatske.

Žigmanov je tijekom razgovora naglasio da su organizacije civilnog društva važan partner državi u kreiranju i provođenju javnih politika i da su, u tom pogledu, iskustva koje ima Hrvatska od izuzetne koristi za unaprjeđenje ovog područja u Srbiji. Istaknuo je i kako je Srbija svjesna važnosti otvorenog dijaloga i suradnje s civilnim društvom na svom putu k EU i da Ministarstvo predano radi na stvaranju poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva, o čemu svjedoči i proces formiranja istoimenog Savjeta koji je u tijeku, te je izrazio nadu da će biti u prilici ugostiti potpredsjednicu Šimpraga u Beogradu, upućujući joj službeni poziv za posjet Ministarstvu.

H. R.

Pásztor: Vrijeme je da Srbija preispita svoju migracijsku politiku

Predsjednik Saveza vojvođanskih Mađara (SVM) **István Pásztor** izjavio je kako je vrijeme da Srbija preispita svoju migracijsku politiku i da »građani s pravom osjećaju da ih država ne štiti«. On je kao rješenje naveo da migranti trebaju biti u prihvatnim centrima do dobijanja azila, prenio je *Magločistač*.

Povodom učestalih slučajeva obračuna krijumčarskih grupa, koji se ne dešavaju samo na rubu grada, u šumskom pojasu, već i u centru Subotice, Pásztor je rekao za RTV *Pannon* kako je o ovoj temi više puta razgovarao s predsjednikom Srbije **Aleksandrom Vučićem**, koji je i sam naveo kako je potrebno preispitati migracijsku politiku Srbije.

FOTO: MUP

On je ocijenio da je migracijska politika Europske unije dospjela u škripac i da je potrebno pronaći druga rješenja.

»Pomalo je tragikomično da dolazi 200-300 policajaca s dronovima i helikopterima, termovizijskim kamerama koji pronadu 300 migranata, odvezu ih u prihvatne centre, oni se tamo okrijepe, i već ih čeka kolona taksi vozila koja ih ponovo dovozi«, kazao je Pásztor.

Smatra kako je »jedino rješenje da se u blizini srpsko-makedonske granice formiraju kampovi i tko dobije azil, taj može ući u zemlju, a ostali trebaju biti vraćeni«.

Kako je rekao, stav SVM-a službeno ne podržava nijedna parlamentarna stranka, ali smatra kako Srbija nema drugi izbor.

»Neprihvatljivo je da Srbija nema kontrolu nad dijelom svog teritorija, a s druge strane, građani s pravom osjećaju da ih država ne štiti«, istakao je Pásztor.

Dodao je kako Srbija nema što kalkulirati, i da nema razloga baviti se time, »podržava li nas netko, jer je ovo pitanje potrebno pokrenuti u nadi da će biti onih koji će nam pomoći jer radimo u cilju općeg dobra«.

Pásztor je u intervjuu za list *Magyar Szó* istakao i da su »spomenute interesne grupe (krijumčari migranata) trenutno jače od države i državnog aparata, koji može djelovati uz punu rigoroznost zakona«.

»Sve ukazuje na to da tu rigoroznost primjenjuje samo u ograničenoj mjeri«, poručio je lider SVM-a.

Turizam između Srbije i Hrvatske

Rast broja turista, ali udio i dalje neznatan

Turisti iz Srbije najčešće u Hrvatskoj posjećuju Istru, dok su turisti iz Hrvatske u Srbiji najbrojniji u Beogradu i Vojvodini

Kakav je odnos Srbije i Hrvatske nerijetko je tema našega tjednika. Bavimo se njime i ovoga puta, ali ne onim političkim već gospodarskim, odnosno turističkim. S obzirom na to da je rujna mjesec kada se godišnji odmori završavaju, a turističke organizacije zbraja i analiziraju turističku posjećenost, i mi smo usporedili koliko su ove godine turisti iz Srbije birali Hrvatsku za svoju destinaciju i obratno – je li turistima iz Hrvatske bila privlačna Srbija.

U Hrvatskoj najviše gostiju u srpnju

Prema podacima Hrvatske turističke zajednice (HTZ) i Turističke organizacije Srbije (TOS), broj turista između Srbije i Hrvatske ove godine bilježi rast, čak i u odnosu na rekordnu turističku 2019., s tim da je on duplo veći kada su u pitanju turisti iz Hrvatske koji posjećuju Srbiju. Iako raste broj turista iz Hrvatske koji posjećuju Srbiju, i dalje više turista iz Srbije posjeti Hrvatsku negoli obratno.

U dosadašnjem dijelu godine, od 1. siječnja do 1. rujna turisti iz Srbije u Hrvatskoj su ostvarili 204.000 dolazaka i 1,3 milijuna noćenja, što u odnosu na lani predstavlja rast od 12 posto u dolascima i 10 posto u noćenjima. Što se tiče dolazaka turista iz Hrvatske u Srbiju, prema dostupnim podacima za razdoblje od 1. siječnja do 1. kolovoza, broj dolazaka je 56.802 i 120.346 noćenja, što u odnosu na prošlu godinu predstavlja rast od 26 posto u dolascima i 21 posto u noćenjima.

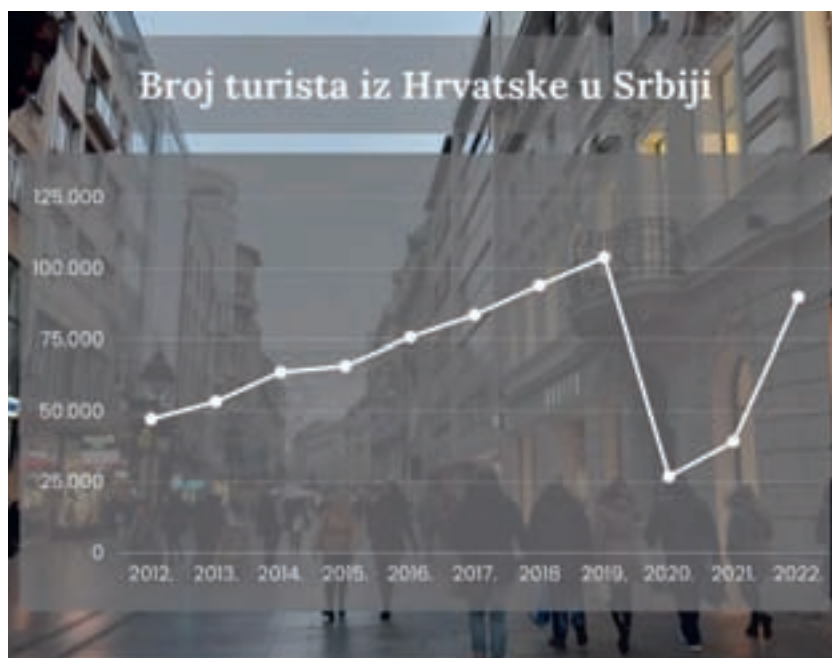
Turisti iz Srbije duže se zadržavaju u Hrvatskoj negoli turisti iz Hrvatske u Srbiji. Prosječna dužina boravka ove godine hrvatskih turista u Srbiji je 2,1 noć, dok je srbijanskih u Hrvatskoj tri puta duža: 6,3 noći.

Hrvatski turisti u Srbiji i srbijanski u Hrvatskoj prisutni su tijekom cijele godine, a najviše noćenja ostvaruju tijekom ljeta u Hrvatskoj i ljeta i zime u Srbiji. Prema podacima HTZ-e, u srpnju su turisti iz Srbije ostvarili 51.418

dolazaka i 401.364 noćenja, što u odnosu na lani predstavlja rast od 6 posto u dolascima i noćenjima, dok su u kolovozu ostvarili 48.000 dolazaka i 412.000 noćenja, što u odnosu na lani predstavlja rast od 10 posto u dolascima i 6 posto u noćenjima.

U Srbiji najprivlačniji gradski turizam

Turisti iz Srbije najčešće u Hrvatskoj posjećuju Istru, dok su turisti iz Hrvatske u Srbiji najbrojniji u Beogradu i Vojvodini.

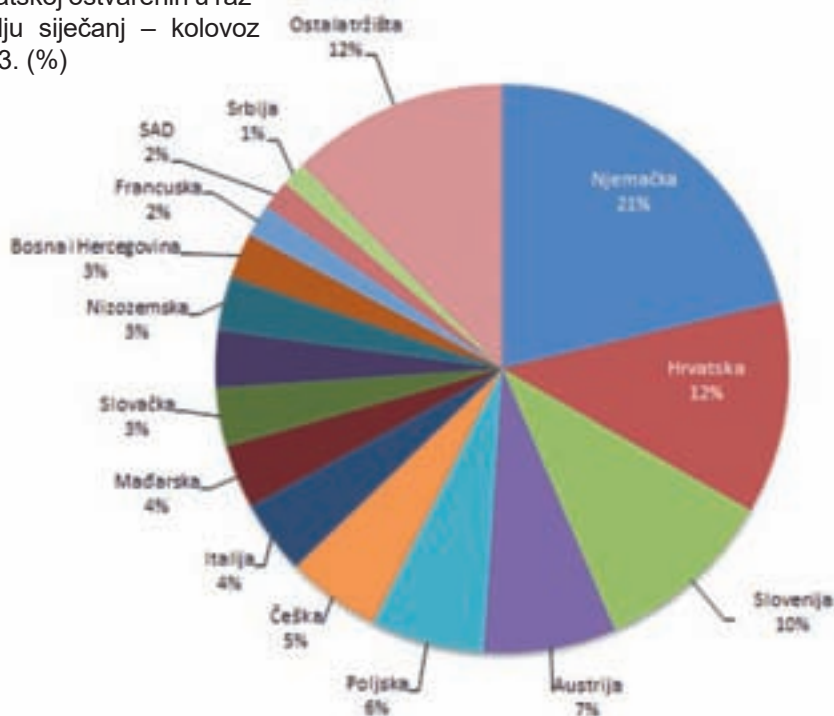

Tijekom prvih osam mjeseci turisti iz Srbije u Hrvatskoj najviše noćenja ostvarili su u Istri (370.854), Splitsko-dalmatinskoj (244.816), Primorsko-goranskoj (206.602), Dubrovačko-neretvanskoj (123.500) te Zadarskoj županiji (113.740), podaci su HTZ-e.

Iz TOS-e navode da Hrvati najviše dolaze u Beograd i Vojvodinu te da posebno posjećuju festival *Exit*. Ističu i da su dosta prisutni i na Kopaoniku, pogotovo turisti iz istočnih dijelova Hrvatske.

Udio tržišta u ukupnom broju turističkih noćenja u Hrvatskoj ostvarenih u razdoblju siječanj – kolovoz 2023. (%)

Izvor: HTZ (podaci eVisitor+integrirano eCrew)

Gledano po dobnim skupinama, iz HTZ-e kažu kako su tijekom prvih osam mjeseci najviše noćenja ostvarili turisti iz Srbije u dobi 35-44 godina (265.713), zatim oni u dobi 45-54 godina (230.748) te oni u dobi 25-34 godina (187.193). Iz TOS-e navode da u Srbiju dolaze mladi i osobe srednjih godina iz Hrvatske – od 25 do 50 godina.

Kada je najzastupljenija vrsta turizma u pitanju, ove dvije države se razlikuju – u Hrvatskoj je to odmor vezan uz more, dok je u Srbiji gradski.

»Prema posljednje dostupnim informacijama iz *Tomas* istraživanja iz 2019. godine, glavni motivi odmorišnih putovanja za turiste iz Srbije su more, touring (sightseeing), priroda, kultura i umjetnost te posjeti gradovima (city break)«, ističu iz HTZ-e.

»Najzastupljeniji oblik turizma kod hrvatskih turista u Srbiji su gradski turizam, manifestacijski, aktivni odmor«, podaci su TOS-e.

Iz Srbije 1,2 posto dolazaka

Iako broj turista raste, njihov udio u ukupnom turističkom prometu i jedne i druge države je i dalje mali. Prema dostupnim podacima za ovu godinu, srpski turisti u Hrvatskoj čine svega 1,2 posto svih turističkih dolazaka, dok kod noćenja zauzimaju 1,5 posto prometa. Vrijednosti su nešto veće kod udjela hrvatskih turista u Srbiji jer čine 6,6 posto u odnosu na broj ukupnih dolazaka i 5,6 posto noćenja.

Najviše stranih turista u Srbiju ove godine došlo je iz Rusije, Turske, Sjeverne Makedonije, Bosne i Hercegovine, Rumunjske, Crne Gore i Bugarske. U Hrvatsku je ove godine najviše turista došlo iz Njemačke, Slovenije, Poljske i Austrije.

U Hrvatskoj je od 1. siječnja do 1. rujna ukupno zabilježeno više od 16 milijuna dolazaka i 88,5 milijuna noćenja, a u Srbiji od 1. siječnja do 1. kolovoza skoro 859.000 dolazaka i 2,1 milijun noćenja. Okvirno, s obzirom na to da se podaci ne mogu do kraja uspoređivati jer nije isto razdoblje, Hrvatska je u odnosu na Srbiju ove godine imala 19 puta više turista.

J. D. B.

Prema dostupnim podacima za ovu godinu, srpski turisti u Hrvatskoj čine svega 1,2 posto svih turističkih dolazaka, dok kod noćenja zauzimaju 1,5 posto prometa. Vrijednosti su nešto veće kod udjela hrvatskih turista u Srbiji, jer čine 6,6 posto u odnosu na broj ukupnih dolazaka i 5,6 posto noćenja.

Srbija i Europska unija (II.)

(Ras)korak u vanjskoj politici

»Ovakav stav Srbije opasan je, jer se kod partnera iz Europske unije stvara dojam da Srbija neće biti pouzdan partner kada uđe u EU i da će moći utjecati na usvajanje, odnosno neusvajanje odluka koje se odnose na zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku EU«, kaže Igor Novaković

O d 2015. godine, kada je otvorila prva pregovaračka poglavlja, Srbija je i dalje deklarativno na putu europskih integracija, ali se njena vanjska politika često razlikuje od vanjske politike Europske unije i po usuglašenosti s vanjskom politikom EU Srbija ima najgori rezultat od svih zemalja Zapadnog Balkana, kandidatkinja za članstvo u EU. To je pokazala *Analiza usuglašavanja Srbije s vanjskopoličkim deklaracijama i mjerama Europske unije: Pregled za prvu polovinu 2023. godine*. Analizu su uradili **Igor Novaković** i **Tanja Plavšić** iz Centra za međunarodne i bezbednosne poslove.

Spoticanje o Rusiju i Kinu

Srbija je prošle godine imala sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU usuglašenost od 48 posto, a trend neusuglašenosti s EU nastavljen je i u prvoj polovini ove godine, ali je stopa usuglašenosti s 48 povećana na 52 posto. Kako se objašnjava u *Analizi*, ovo poboljšanje nije rezultat bolje usuglašenosti s Europskom unijom već posljedica činjenice da 11. paket sankcija protiv Rusije nije prošao proces usuglašavanja u svim zemljama članicama, pa nije ni uzet u obzir u ovoj analizi.

»Kao i do sada, Srbija je izbjegavala usuglasiti se s onim deklaracijama i mjerama usmjerenim protiv Rusije i Kine, njihovih državljana, entiteta ili interesa. Jedan od glavnih razloga za ovakav stav je pitanje Kosova, a Srbija i dalje traži potporu i Rusije i Kine na raznim međunarodnim forumima«, navodi se u *Analizi*.

U prvoj polovini ove godine Europska unija je objavila 65 deklaracija za koje je pozvala kandidate, potencijalne kandidate i partnerske zemlje da se usuglase. Srbija se usuglasila s 34 deklaracije i posljedičnim mjerama, a nije uspjela usuglasiti se s 31 deklaracijom.

»Kada je riječ o temama deklaracija s kojima se Srbija nije usuglasila, 13 se odnosi na rat u Ukrajini, sedam na Iran, četiri na globalni režim sankcija EU za ljudska prava i po jedna na sljedeće zemlje/teme: Mali, Bjelorusija, Sirija, Moldavija i terorizam. Međutim, skoro sve restriktivne mjere koje je EU uvela, a koje su formalno vezane za druge teme (osim Irana), su povezane ili za Kremlj ili za subjekte i pojedince iz Rusije (jedna od njih i s Kinom)«, navodi se u *Analizi*.

Za Igora Novakovića, jednog od autora *Analize usuglašavanja Srbije s vanjskopoličkim deklaracijama i*

mjerama Europske unije: Pregled za prvu polovinu 2023. godine neusuglašenost Srbije s vanjskom politikom Europske unije usko je vezana za pitanje Kosova.

»Nije tu u pitanju Rusija i naša bliskost s njom već upravo pitanje Kosova. Zbog toga su svojevremeno bile proklamirane dvije politike. Prva je neutralnost kojom je praktički stavljena rampa na eventualno integriranje Srbije u NATO, to je bilo 2007. godine. Druga stvar koja je rečena 2014. godine prilikom priprema za otvaranje prvih poglavlja jest da je osnovno vanjskopoličko pitanje Srbije Kosovo. U tom kontekstu su i stavovi Srbije prema Rusiji«, kazao je Novaković.

»Kao i obično, usuglašenost Turske je bila mnogo gora, sa svega 8 posto, ali Turska je specifičan slučaj jer se njen proces pristupanja tretira drugačije (koji je praktično zamrznut), a činjenica je i da je Ankara najavila da neće uvoditi sankcije Rusiji 'kao netko tko mora obavljati ulogu pregovarača i posrednika s Moskvom'. Srbija se ponovno usuglasila s obnavljanjem sankcija iz 2014. protiv bivšeg predsjednika Ukrajine **Viktora Janukoviča** i članova njegove elite. Ovo su i dalje jedine sankcije koje se odnose na Rusiju s kojima se Srbija do sada usuglasila«, navodi se u *Analizi*.

Partnerstvo između Srbije i Rusije vrlo je oportuno. Sa srbijanske strane je pitanje Kosova, a što se tiče Rusije njoj je stalo da može pokazati da postoje donekle prijateljske zemlje u Europi koje im ne uvode sankcije.

»Ovakav stav Srbije opasan je, jer se kod partnera iz Europske unije stvara dojam da Srbija neće biti pouzdan partner kada uđe u EU i da će moći utjecati na usvajanje, odnosno neusvajanje odluka koje se odnose na zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku EU«, kaže Novaković.

On podsjeća da se zajednička vanjska i sigurnosna politika EU donose konsenzusom i u slučaju Srbije po-

stoji doboka sumnja da se Srbija neće ponašati sukladno interesima većine i da će pokušati blokirati neke odluke.

»To je osnovni razlog zašto Srbija još nije otvorila poglavlje 31 (vanjska, sigurnosna i obrambena politika), čak nije dobila ni izvješće o skriningu, što je prvi korak k otvaranju poglavlja«, kaže Novaković.

Dvosmjerni procesi

Proces približavanja Srbije Europskoj uniji Novaković vidi kao dvosmjernan proces na koji utjecaj ima ne samo ponašanje Srbije već i EU.

»Europska unija u posljednjih deset godina nije ostavila dojam da balkanski lideri trebaju u potpunosti igrati na kartu EU. Tu ne mislim samo na Srbiju. Prije svega mislim na ono što se događalo sa Sjevernom Makedonijom koja je promijenila Ustav, prošla kroz vrlo bolan proces promjene imena, da bi na kraju 2019. godine bila blokirana prvo od Francuske, a potom i Bugarske. To sve šalje signale da u suštini čak i kada date sve na europsku kartu, može se dogoditi neka unilateralna blokada. Naponi neće dati rezultate, a onda potom politički lideri trpe štetu«, kaže Novaković.

To svakako nije opravdanje, jer kako Novaković podsjeća, približavanje Europskoj uniji znači i prilagođavanje društva europskim vrijednostima i standardima.

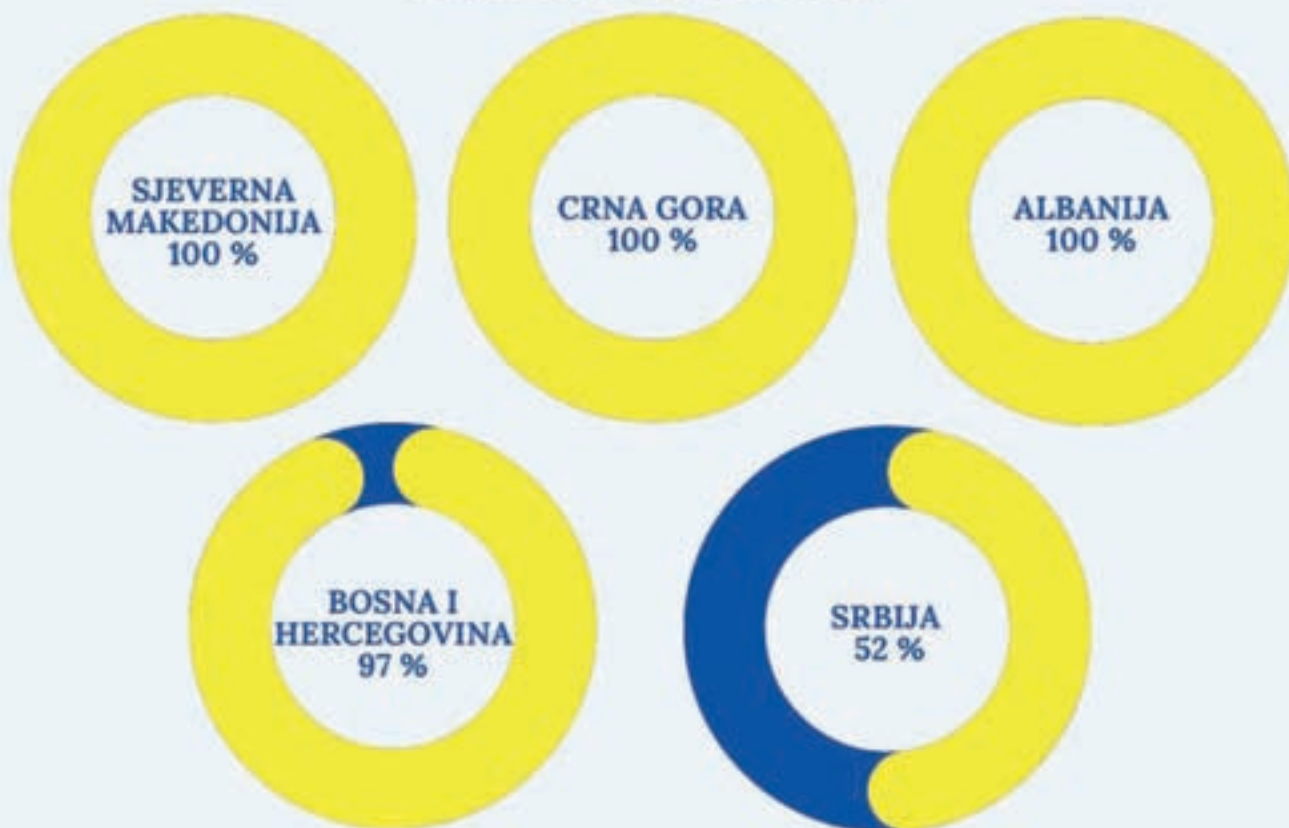
»Neki naši zakoni koji su bili predmet proeuropskih reformi su zaobiđeni nekim drugim zakonima. Tu prije svega mislim na Zakon o javnoj nabavi, koji je sporazumom s Kinom zaobiđen i svi projekti koji se provode s Kinom su izuzeti iz tih pravila«, kaže sugovornik *Hrvatske riječi*.

Na kraju razgovora Novaković je prokomentirao i njemačko-francuski prijedlog koji je pripremila grupa eksperata, a koji se odnosi na funkcioniranje Europske unije s 30 ili više članica. Jedna od najizazovnijih reformi je izmjena načina odlučivanja u Vijeću.

»To znači promjenu načina glasovanja u Vijeću EU, odnosno usvajanje većine odluka ne konsenzusom već kvalificiranom većinom, koja je četiri petine, kako bi do 2030. godine EU bila spremna primiti nove članice. Što se konkretno Srbije tiče mnogo će ovisiti od reformi koje ćemo mi provoditi. Ali ponovit ću, ovo je uzajaman proces i Europska unija mora slati jasne i političke signale, ne samo birokratske, da želi proširenje i na Zapadni Balkan, na Ukrajinu, Moldaviju i Gruziju«, kaže Novaković i dodaje da je najveći problem Srbije što nema domaće političke lidere koji zagovaraju pristupanje Europskoj uniji.

Z. V.

POSTOTAK USUGLAŠENOSTI VANJSKE POLITIKE DRŽAVA S VANJSKOPOLITIČKIM DEKLARACIJAMA EU

Dani europske baštine u Hrvatskoj

Hrvati u Srbiji dio velike manifestacije

Izložba »Živa baština: Nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji«, nastala u produkciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, dio je ovogodišnjeg programa Dana europske baštine u Hrvatskoj. Navedena se izložba može pogledati od 5. do 26. rujna u Galeriji Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu (Trg Stjepana Radića 3), svakoga radnoga dana od 9 do 15 sati.

Putem plakata (koji sadrže fotografije i kraći tekst) prezentirana su 22 elementa nematerijalne baštine Hrvata u Srbiji iz područja jezika, običaja, glazbe, plesa, tradicijskih umijeća i obrta. Izložbu prati i reprezentativni katalog i prezentacija njegovog sadržaja na web stranici Zavoda (<https://www.zkvh.org.rs/katalog-nkb-hrvata-u-srbiji/1>) te promotivni film na Youtubeu: <https://www.youtube.com/watch?v=2GyONme68Dk&t=1s>. Ovaj program iz Srbije uključen je u veliku hrvatsku i europsku manifestaciju inicijativom Odjela za nakladništvo HMI-a i ZKVH-a. Nakon uspješne prezentacije sadržaja vezanih za Hrvate iz Srbije u ovogodišnjoj *Noći knjige* dvije insti-

tucije odlučile su nastaviti suradnju i u sklopu manifestacije Dani europske baštine.

Autorica izložbe je **Katarina Čeliković**. Stručna savjetnica u izradi kataloga je prof. dr. sc. **Milana Černelić**, redovita profesorica u mirovini, a recenzentice su izv. prof. dr. sc. **Marijeta Rajković Iveta** i **Tamara Štricki Seg**, prof. etnomuzikologije. Likovni postav djelo je dizajnera **Darka Vukovića**, a fotografije su ustupili pojedinci i udruge. Izložba je plod prekograničnog projekta »Nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji u funkciji razvoja i suradnje« kojeg je financiralo Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU Hrvatske, a ZKVH ga je proveo u partnerstvu s Filozofskim fakultetom iz Osijeka.

Dani europske baštine ove se godine u Hrvatskoj obilježavaju na čak pedesetak lokacija s do sada najbogatijim programom, a ovogodišnja tema je – »Živa baština«. Tema naglašava važnost zajedničke kulturne baštine zajednice europskih naroda, a posebice nematerijalne kulturne baštine. Ministarstvo kulture i medija Hrvatske usto obilježava 20. godišnjicu usvajanja Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, na temelju koje je upisano više od 200 nematerijalnih kulturnih dobara u Registar kulturnih dobara Hrvatske, od kojih je 21 upisano na UNESCO-ove popise nematerijalne kulturne baštine.

Brojni organizatori priredili su raznovrsna događanja (predavanja, skupovi, festivali, radionice, izložbe, paneli) koja promiču kulturne tradicije i vještine te daju uvid u bogatstvo hrvatske kulturne baštine koja se živi.

Više informacija o manifestaciji Dani europske baštine i prigodnim događanjima u ostalim državama članicama Vijeća Europe dostupno je na zajedničkoj platformi www.europeanheritagedays.com.

D. B. P.

Znanstveni kolokvij o Lajči Budanoviću održan u Bregu

Biskup graditelj

U povodu obilježavanja 150. obljetnice rođenja biskupa **Lajče Budanovića** Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata priredio je u ponedjeljak, 18. rujna, u Bregu LXX. znanstveni kolokvij »Biskup Lajčo Budanović – 150. obljetnica rođenja«.

Domaćin kolokvija bila je udruga HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević*, a kolokvij je održan u *Šokačkoj kući*.

»U godini u kojoj se obilježava 150 godina od rođenja biskupa Budanovića plan je obići što više mjesta koja su vezana za život Lajče Budanovića, a jedno od takvih mjesta je i Breg. Prije stotinu godina je osnovana Bačka apostolska administratura, a biskup Budanović bio je

Osim 150. obljetnice njegova rođenja vlč. Skenderović izdvaja još jednu važnu obljetnicu.

»Usudio bih se reći da je puno značajniji ovaj drugi jubilej, a to je 100 godina uspostavljanja Bačke apostolske administrature. Biskup Lajčo Budanović bio je 35 godina administrator Bačke apostolske administrature i mnogo godina je utrošio da bi ustrojio ono što mi danas zovemo Subotičkom biskupijom. Gradio je crkve, neke objekte je kupio. Ali prije svega brinuo je o vjernicima i svećenicima koji su njemu bili na srcu«, kazao vlč. Skenderović.

U njegovo vrijeme izgrađeno je gotovo 30 crkava, kupovao je zgrade za pokretanje institucija i udruženja koje bi doprinosile vjerskom, kulturnom i društvenom životu bunjevačkih Hrvata, objavio je i veći broj molitvenika te nabožnih knjižica za potrebe puka, skupljao pjesme, često se potpisivao pseudonimom **Veco Labudić**.

Za svećenika je zaređen 1897. godine, a prva župa koju je dobio 1912. godine bila je župa u Bregu. U Bregu je osnovao udrugu *Kultura*, koja se bavila razvojem društvenog života među bereškim Šokcima. O njegovom djelovanju u Bregu nema u arhivu biskupije dokumenata, a jedini izvor informacija su novinska izvješća iz tog razdoblja. Budanović je u Bregu ostao do 1919. godine, a zatim odlazi u Baju, gdje je bio 1919. i 1920. godine, i Suboticu od 1920. do 1923. godine.

»Nakon potpisivanja Mirovnog ugovora, Bačka je u sklopu Kraljevine SHS bila crkveno uređena kao administratura, a Budanović je imenovan njenim administratorom 1923. godine.

Naslovni biskup postaje 1927. godine. Nakon početka Drugog svjetskog rata odveden je iz Subotice u zatočeništvo u dominikanski samostan u Budimpeštu. U Suboticu je vraćen u travnju 1943. godine, ali je upravu administrature vodio povjerenik dr. **Josip Ikotić**. U jesen 1944. godine opet upravlja Bačkom kao generalni vikar Kaločke nadbiskupije. Od 1946. godine do smrti ponovno je crkveni poglavar sa svim pravima, ovlastima i dužnostima rezidencijalnog biskupa«, kazao je vlč. Skenderović.

Lajčo Budanović bio je ličnost s jedne strane uzdizana, a s druge strane pisalo se protiv njega. Djelovao je u vremenima kada se raspadala jedna država, stvarala nova, međuratno razdoblje stvaralo je novi život, došao je Drugi svjetski rat, razdoblje komunizma. Bio je omiljen među vjernicima, ali je svaka vlast prema biskupu Budanoviću bila neugodna.

Z. V.

prvi administrator, pa cijelu ovu godinu obilježavamo dva jubileja«, kazala je v. d. ravnateljice Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Katarina Čeliković**.

Zbog svoje opsežne ostavštine u različitim područjima, biskup, svećenik i pisac Lajčo Budanović (1873. – 1958.) smatra se velikanom mjesne Crkve, ali i bačkih Hrvata, budući da je radio na očuvanju njihovog vjerskog, kulturnog i narodnog identiteta.

»Ne znamo dovoljno o biskupu Budanoviću, jer se nitko nije usudio napisati značajniju knjigu o njemu. Ima napisanih knjiga o nekim njegovim projektima i zaostavštini, kao što su zadužbine, Bački zakonik čiji nije bio jedini sastavljač, ali je bio pokretač ideje da se sačini jedan takav dokument. Ali sve je to razbacano i nažalost nema ozbiljne znanstvene studije koja je obradila njegovu biografiju i njegovo djelo«, kazao je bilježnik i arhivar Biskupskog ordinarijata u Subotici vlč. **Dražen Skenderović**.

Mladen Alfirović, pravni savjetnik Nacionalne organizacije potrošača Srbije

»Što mi to zapravo jedemo?«

Kad se utvrdi da je u određenom kontingentu uzorakovana veća količina nekih nedozvoljenih supstanci, mi ne dobijemo informaciju koji je proizvođač u pitanju, koja supstanca je u pitanju i koja količina. Potrošači zahtijevaju kompletne odgovore kako bi mogli te nesavjesne proizvođače kazniti tako što neće kupovati njihove proizvode

Intervju vodila: Jelena Dulić Bako

Nedavne vijesti o vraćanju krastavaca proizvedenih u Srbiji s granice sa Slovenijom zbog nedozvoljeno velike količine fungicida, vraćanje bresaka na granici s Hrvatskom, pa vraćanje čipsa, također s hrvatske granice, izazvale su nesigurnost potrošača Srbije u ispravnost hrane koju kupuju.

Sve češće se može čuti da su prava potrošača u Srbiji mala, a pravni savjetnik Nacionalne organizacije potrošača Srbije (NOPS) **Mladen Alfirović** u intervjuu za *Hrvatsku riječ* rekao je da u nekim segmentima ona gotovo i ne postoje.

S druge strane, prošloga tjedna je započela akcija »Bolja cijena« s kojom je država potrošačima osigurala niže cijene osnovnih životnih proizvoda, a kako je najavljeno nižu cijenu imat će 37 proizvoda.

► **Kako komentirate akciju »Bolja cijena«? Kako će ona utjecati na potrošačku korpu stanovništva?**

Akcija će imati minimalan utjecaj na potrošačku korpu budući da se radi o svega nekoliko proizvoda koji su obuhvaćeni poticajima, dok u sadržaj potrošačke korpe ulazi znatno više artikala robe široke potrošnje. Svakako pozdravljamo ovaj potez. Svako pojeftinjenje dobro dođe potrošačima, naročito onim najugroženijim skupinama koje raspolažu manjim prihodima na mjesečnoj razini i gdje se gleda svaka akcija i svaki prodajni poticaj. Ova mjera je ograničena do kraja godine, ali bi trebala da na neki način akumulira i smanji pritisak koji će nastati nakon u listopadu najavljenog poskupljenja struje i naftnih derivata – što će dovesti do lanca novih poskupljenja. Očekuje se da ova mjera »Bolja cijena« koliko-toliko smanji pritisak i utjecaj na ta nova poskupljenja. Na duže staze ne vjerujemo da će mjera imati neki značajan utjecaj, ali vjerujemo da će inflacija biti obuzdana, da je zaista dosegla svoj maksimum. U sljedećim godinama

trebamo očekivati dalje smanjivanje inflatornog pritiska, što zbog pozitivnih trendova u ekonomiji na svjetskim tržištima, što zbog ove godine koja bi trebala biti rodna po pitanju prinosa i generalno smanjenja cijena sirovina i gotovih proizvoda kad su u pitanju osnovne životne namirnice. Ograničene su kamatne stope na neke stambene kredite što je isto pozitivna odluka i svakako utjecaj na potrošačku korpu će biti povoljan u izvjesnoj mjeri. Ali ne možemo reći da će to biti nešto značajno jer tržište je slobodno i zakon ponude i potražnje određuje i kolika će biti cijena. Trgovci samostalno mogu određivati marže i proizvođači cijene svojih proizvoda, što se mora raditi obazrivo jer se može vratiti kao bumerang ako se cijene nerealno povećaju.

► **Cijene osnovnih životnih namirnica poput mlijeka ili ulja, zatim garderobe ili energenata kod nas znaju biti veće negoli u državama s puno boljim životnim standardom. Treba li za to kriviti trgovce i njihove marže?**

Odgovornost trgovaca, odnosno visina marži djelomično su odgovorne za visoke cijene na srpskom tržištu. Problem s cijenama je znatno kompleksniji i obuhvaća više različitih faktora koji zbrojno daju nepovoljnu sliku po pitanju cijena. Svakako ima prostora za smanjenje marži, ali budući da je tržište slobodno svaka vrsta intervencije po pitanju ograničavanja marži mogla bi imati negativan efekt jer bi trgovci manjak nadomjestili poskupljenjima nekih drugih proizvoda. Akciju podržavamo, ali pozivamo na oprez i dobro planiranje mjera.

► **Kolike su marže trgovaca u Srbiji? Ima li ih pravo netko kontrolirati i može li ih Vlada limitirati?**

Prema nekim procjenama, marže se kreću u iznosima 10-15 %. Vlada na temelju Zakona o trgovini ima niz ovlaštenja kada je riječ o mjerama koje se poduzimaju u slučajevima velikih poremećaja na tržištu. Te mjere svakako podrazumijevaju i ograničavanje cijena.

► **U razdoblju od 2019. do kraja 2022. trgovinske marže porasle su za 1,2 %, odnosno s 14,9 na 16,1 %, prema podacima Narodne banke Srbije. Je li razlog tomu inflacija ili želja trgovaca za većom zaradom?**

Svakako je inflacija utjecala na povećanje marži, ali su neki trgovci temu inflacije zloupotrijebili kako bi neopravdano podigli određene cijene. Dio inflacije je »uvezen« i posljedica je ekonomske krize, a veći dio potječe kao posljedica brojnih problema na domaćem tržištu.

► **Za Komisiju za zaštitu konkurencije kažete da je najskuplja prevodilačka organizacija na svijetu. Zašto ih tako nazivate?**

Taj termin koristimo zbog nepostupanja sukladno zakonima kojima se uređuje tržište i izuzetno slabih rezultata ove ustanove kada je u pitanju tržišni nadzor na srpskom tržištu. Komisija ima na raspolaganju cijeli niz mehanizama i ovlaštenja, a u praksi ih gotovo ne koristi za sankcioniranje nesavjesnih trgovaca. Termin »prevodilačka organizacija« koristimo kada želimo opisati situaciju u kojoj se europski zakoni prevode i usvajaju da bi se ispoštovala nekakva forma, a u praksi se veliki dio odredaba gotovo uopće i ne primjenjuje. Znači, najlak-

še je kopirati i usvojiti neki propis...a na polju primjene rezultati izostaju!

► **Događa se da naši prehrambeni proizvodi budu vraćeni s granice Europske unije, a posljednji primjer su krastavci i breskve u kojima su pronađeni zabranjeni pesticidi. Završi li ta roba na policama naših trgovina ili gdje?**

Ta roba nikako ne bi smjela završiti na policama naših trgovina već bi trebala biti procesuirana sukladno Zakonu o sigurnosti hrane. Sama činjenica da sve češće čujemo vijesti o vraćanju srpskog voća i povrća s granica EU govori o manjkavosti sustava kontrole od strane nadležnih inspekcija i samim tim se možemo osnovano zapitati »što mi to zapravo jedemo?«. NOPS se godinama zalaže za pristup neovisnim izvorima financiranja kako bismo mogli provoditi neovisne analize proizvoda, za što trenutno nema novca. Rješenje je neovisan Fond za zaštitu potrošača i sigurnost proizvoda koji bi se financirao od naplaćenih kazni, a kom bi pristup imale licencirane potrošačke organizacije.

► **Kako je uređeno poslovanje poljoprivrednih apoteka u Srbiji? Je li problem što se pesticidi mogu kupiti u proizvoljnim količinama i što ne postoji propis koliko se koja kultura smije prskati?**

Problem je izostanak adekvatne kontrole i umreženosti poljoprivrednih gospodarstava s apotekama gdje bi se u svakom trenutku znalo koje gospodarstvo i na kojoj površini uzgaja određene biljne kulture pa da se sukladno s tim odobrava određena količina sredstava za zaštitu bilja. Kod nas trenutno kupuje tko, što i koliko hoće, a sustav kontrole gotovo da i ne postoji.

► **Kontrolira li netko hranu koja se proizvodi i potom prodaje u Srbiji?**

Hrana se kontrolira periodično, sukladno propisima i pravilnicima usvojenim na temelju Zakona o sigurnosti hrane. Svakako su neophodne strožije kontrole. Svaka inspekcija je nadležna za kontrolu određene vrste hrane. Npr. poljoprivredna inspekcija je nadležna za kontrolu u svim fazama prometa od proizvodnje pa do prometa na malo hrane biljnog i pretežito biljnog podrijetla, dok je recimo veterinarska inspekcija nadležna za hranu životinjskog i pretežito životinjskog podrijetla, a imamo i sanitarnu inspekciju koja je nadležna za kontrolu vode... Zakonom je točno propisano tko je za što nadležan i svaka inspekcija ima svoj godišnji plan kontrole kojim kontrolira hranu koja se nalazi u svim fazama prometa, od proizvodnje pa do samog izlaganja u trgovačkim lancima. Inspekcije uzorkuju proizvod i šalju na laboratorijsku analizu sukladno svojim godišnjim planovima i pravilnicima kojima je propisano koje su maksimalne količine pesticida dozvoljene u proizvodima, kontrolira se je li korišten neki pesticid čija je uporaba zabranjena zakonom... Kada kažemo da je neophodno da su te kontrole strožije, prvenstveno mislimo na to da one budu učestalije i detaljnije. Za to je potrebno jačanje kapaciteta nadležnih inspekcija i generalno bolji tržišni nadzor. U posljednje vrijeme nam se često događa da svjedočimo primjerima da se voće i povrće vraća

s granice Europske unije, jer su pronađene neke veće količine pesticida u odnosu na zakonom dozvoljene, što nam govori o tome da se kontrola baš ne provodi u mjeri u kojoj bi to trebalo. Mi u NOPS-u uvijek apeliramo da te kontrole budu učestalije i da se pojačaju kapaciteti tržišne inspekcije. Postoje trgovački lanci koji imaju vlastite sustave kontrole neovisno od državnih ustanova i institucija i u tim trgovačkim lancima je voće i povrće sigurnije, budući da prema nekim našim saznanjima neki posebni interni propisi i certifikati koji imaju ti trgovački lanci dozvoljavaju čak upola manju količinu pesticida u odnosu na zakonom propisanu. Upravo iz tog razloga

Prava potrošača u nekim segmentima gotovo da i ne postoje, a najveći problemi zabilježeni su u području usluga od općeg ekonomskog interesa. To su usluge čije uređivanje kontrolira država i neki drugi imalac javnog ovlaštenja.

NOPS planira da u nekom sljedećem razdoblju uradi opsežno istraživanje tržišta, gdje ćemo imati za cilj utvrditi koji trgovački lanci nude više od zakonskog minimuma. To je sve opet povezano s konkurencijom i da se potrošačima omogući sigurnija roba i proizvodi veće kvalitete. Uvijek smo se bavili time poštuje li netko zakon ili ne, a sad hoćemo da vidimo nudi li netko više od onog što je zakonom propisano potrošačima.

► **Kako je moguće zaštititi potrošače od robe za koju proizvođači kažu »ovo je za pijacu, ali ne i za mene«?**

Sve dok postoji takav, loš, mentalitet kod naših proizvođača, teško je zaštititi potrošače u pravom smislu te riječi. Svatko bi trebalo da krene od samoga sebe. Ako je netko odgovoran prema sebi, svojoj obitelji i djeci, onda se očekuje da bude odgovoran i prema drugoj djeci i potrošačima koji će konzumirati njegove proizvode. Svijest o zdravoj hrani kod nas je na niskoj razini i zadatak naše organizacije je i da ju podignemo. »Ovo je za mene, a ovo za pijacu« je negativna pojava koja nas prati dugi niz godina. Ti proizvođači moraju postati svjesni da potencijalno ugrožavaju i svoje susjede i prijatelje ako prave značajne razlike u tretmanu svojih proizvoda, a ne daj Bože da koriste neke preparate koji su zabranjeni ili da ih koriste nesavjesno u većim količinama. Ako se takva pojava otkrije, trebalo bi to objaviti kao negativnu reklamu. To je i problem koji imamo sa suradnjom s nadležnim inspekcijama, jer kad se utvrdi da je u određenom kontingentu uzorkovana veća količina nekih nedozvoljenih supstanci mi ne dobijemo informaciju koji je proizvo-

đač u pitanju, koja supstanca je u pitanju i koja količina. Potrošači zahtijevaju kompletne odgovore kako bi mogli te nesavjesne proizvođače kazniti tako što neće kupovati njihove proizvode. Kad god se obratimo nadležnim inspekcijama i ministarstvima, dobijemo odgovor da ne mogu dati više informacija dok je postupak u tijeku. To se zaboravi, ne znamo koliko traje taj postupak i na kraju ne dobijemo informaciju. Ono što često koristimo u svom radu jeste RASFF, Europski sustav za brzu razmjenu informacija o nesigurnoj hrani, gdje se informiramo koja je hrana porijeklom iz Srbije u Europskoj uniji podlegla nekoj kontroli pa je utvrđeno prisustvo nedozvoljenih tvari. To često objavljujemo na našem portalu kako bismo upozorili i naše potrošače.

► **Pojavljuje li se hrana proizvedena u Srbiji često na RASFF-u?**

Želimo vjerovati da su to sporadični slučajevi. Voće i povrće u Srbiji su visoke kvalitete i traženi su u Europskoj uniji, naročito malina. Ovi izolirani pojedinačni slučajevi ostavljaju ružnu sliku o Srbiji kao zemlji izvoznici voća, povrća i biljnih kultura tako da bi svakako i njihovi proizvođači morali biti savjesniji kako bi imali kupce i na stranim tržištima i mogli bolje plasirati svoju robu.

► **Koliko su potrošači u Srbiji upoznati sa svojim pravima i zbog čega Vam se najčešće javljaju?**

Potrošači iz godine u godinu sve više poznaju svoja prava, ali i dalje u nedovoljnoj mjeri. Najveći problemi zabilježeni su s odjećom i obućom i komunalnim uslugama. Zakonski rok u kojem trgovac odgovora za robu je dvije godine. U tom roku potrošači mogu reklamirati robu, s tim što u prvih šest mjeseci imaju mogućnost da biraju između zamjene, popravka ili povrata novca. Poslije ovog roka, a do isteka dvije godine, ostaje im pravo na popravak ili zamjenu, s tim što se popravak ne može izvršiti bez suglasnosti potrošača.

► **Kako biste ocijenili prava naših potrošača i u kojem sektoru su najugroženija?**

Prava potrošača u nekim segmentima gotovo da i ne postoje, a najveći problemi zabilježeni su u području usluga od općeg ekonomskog interesa. To su usluge čije uređivanje kontrolira država i neki drugi imalac javnog ovlaštenja. Najčešće su to komunalne usluge kao što je opskrba toplotnom energijom, pitkom vodom, kanalizacija, održavanje čistoće javnih površina, odnošenje smeća, usluge javnog gradskog prijevoza... tj. usluge čije pružanje uređuje država. Ovdje imamo prilično veliki broj problema zato što je izuzetno loša komunikacija s nekim javnim poduzećima i ne poštiva se u dovoljnoj mjeri Zakon o zaštiti potrošača koji ima cijelo jedno poglavlje posvećeno ovim uslugama.

► **Susreću li se potrošači s teškoćama prilikom ostvarivanja svojih prava?**

Potrošači se i dalje susreću s brojnim poteškoćama, a sustav je tako uspostavljen da je put do ostvarenja prava u praksi izuzetno težak. Zakon detaljno uređuje na koji način se usluge pružaju, kako račun treba izgledati, kako se vrši očitavanje potrošnje, kako se taj račun ispostavlja, u kojim razdobljima se to radi... U području usluga

od općeg interesa smo evidentirali najveći broj slučajeva nepoštivanja zakona u praksi i jako je teško izboriti se s tim sektorom. Imamo problem i sa sudskim tijelima koji nisu u nekoj mjeri ni prepoznali da uopće postoji Zakon o zaštiti potrošača nego primjenjuju neke druge propise. Jako je teško izboriti se za prava kada su u pitanju javna poduzeća.

► **Smatrate li da bi ulaskom u Europsku uniju prava potrošača u Srbiji bila veća?**

Svakako. Europska unija podrazumijeva ne samo da se propisi kojima su regulirana različita područja života i koji se implementiraju putem europskih direktiva samo usvoje nego se zahtijeva i kontrola primjene tih propisa. Mehanizmi kontrole su znatno strožiji i podrazumijeva se ako ste usvojili neki zakon da ga morate primijeniti u punoj mjeri, jer ste ga valjda zato i usvojili. Cijeli sustav zaštite potrošača u Europskoj uniji je prilično razvijeniji u odnosu na Srbiju. Rigoroznija su pravila, rigoroznije su kontrole i svi mehanizmi koji su usvojeni sukladno zakonskom regulativom se zaista u praksi primjenjuju. Tako sustav funkcionira. Srbija kad bi ušla i da bi ušla u Europsku uniju mora dokazati da je ona te propise i implementirala i da je uspjela uspostaviti određene standarde kada je u pitanju ne samo usvajanje već i primjena europskog zakonodavstva u praksi.

► **Je li ostalo puno posla Srbiji u ovome području kada je u pitanju ispunjavanje uvjeta za ulazak u Europsku uniju?**

Zaštita potrošača i zaštita zdravlja predstavljaju jedan zajednički klaster, što je izuzetno široko područje. Zaštita potrošača je ono sve što nas okružuje – komunalne i turističke usluge, usluge prodaje robe, nepoštena poslovna praksa, dijelom i financijske usluge... Sve ono što kupujemo i što konzumiramo na tržištu, bilo da je riječ o robama ili uslugama, naše je područje. Postoji još niz mehanizama koji se moraju urediti, a neki dobri koraci su već postignuti. Imamo novi Zakon o zaštiti potrošača, imamo izvansudsko rješavanje sporova, uveli smo prekršajne naloge te novi Zakon o trgovini koji također predviđa prekršajne naloge. Postoje još neka područja koja se moraju urediti. To je pitanje konkurencije – moraju se ojačati kapaciteti za zaštitu konkurencije koja je slabo reagirala na brojne negativne pojave na tržištu. Imamo i Ministarstvo trgovine koje mora jačati svoje kapacitete za borbu protiv nepoštena poslovne prakse. Mi kao NOPS se zalažemo da se nepoštena poslovna praksa izmjesti iz nadležnosti Ministarstva i da se ona prebaci u Komisiju zaštite konkurencije po ugledu na neke europske države kao što je Italija, jer su tamo postignuti značajno bolji rezultati u ovom području.

Potporna glazbenim udrugama

Ovim je projektom zaokružena još jedna tamburaška priča, koja je bila i misao vodilja prilikom kupovine kuće, a to je da tamburaši imaju svoj prostor u kom mogu vježbati, raditi, ali se i okupljati i družiti

Zahvaljujući prekograničnoj suradnji između Hrvatske i Srbije mnoge hrvatske udruge uspijevaju postići i uraditi ono o čemu su godinama samo mogli sanjati. Tu potrebu prepoznalo je hrvatsko Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Naglasak u ovom projektu stavljen je na hrvatske udruge u Srbiji, a funkcionira tako što je glavni partner iz Hrvatske. Podsjećanja radi, za 25 projekata izdvojeno je 530.000 eura, a za narednu godinu najavljuje se još veća svota novaca.

HGU FBP – Tamburaški klub

Među hrvatski udrugama koje su aplicirale i dobile sredstva putem ovog natječaja je i Hrvatska glazbena udruga *Festival bunjevački pisama*, a glavni partner je Javna ustanova Pleternica iz Hrvatske. Naziv projekta je *Tambura – ritam zajedništva*.

Zahvaljujući sredstvima osiguranim iz ovog projekta u Hrvatskoj glazbenoj udruzi izvođeni su razni građevinski radovi. Naime, ova udruga ima svoje prostorije, *Tamburašku kuću*, i dobivenim sredstvima je još jedan dio kuće obnovljen.

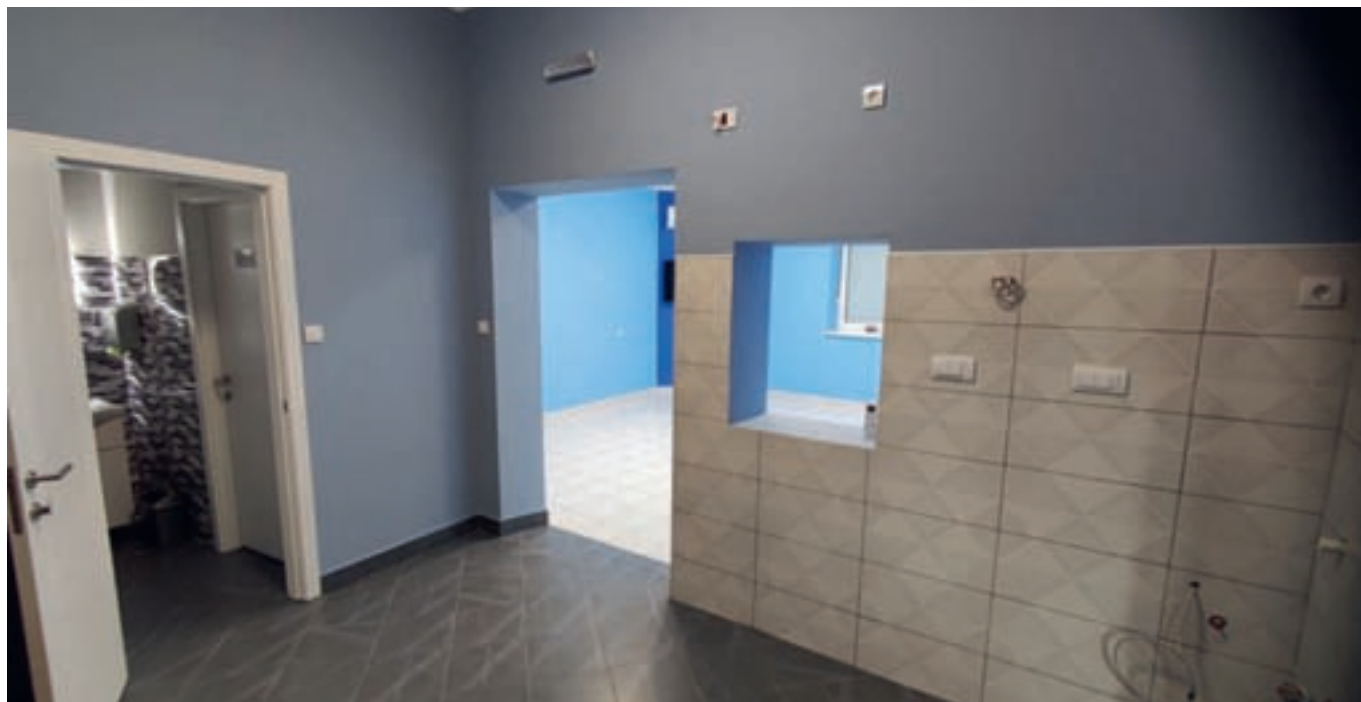
»Izuzetno smo zahvalni što smo uspjeli ovo uraditi. Renovirali smo dodatni dio kuće, koja je u našem vlasništvu,

te smo uredili i opremili tri prostorije. Jednu veću prostoriju, čajnu kuhinju i sanitarni čvor. Ove nove prostorije će ujedno biti i mjesto okupljanja naših mladih tamburaša. Tu može stati 30-40 ljudi, te u ovom prostoru planiramo praviti i okrugle stolove, bit će to prostor za promocije naših pjesama i autora...«, ističe dopredsjednik HGU-a *Festival bunjevački pisama* **Vojslav Temunović** i pojašnjava kako je ovaj novi prostor dobio naziv *Tamburaški klub*.

Da je to već sada tako govori to što su mladi i djeca, članovi ove udruge, vlastitim snagama pomagali oko pospremanja i uređenja ovih prostorija, koje će i sami ubrzo koristiti.

»Ovaj prostor nam je bitan i kako bismo mogli proširiti djelatnost rada Udruge. Naime, novi dio će privremeno služiti i kao prostor u kome će se održavati probe malog dječjeg zbora, koji bi početkom listopada trebao početi s radom, a koji će voditi **Marina Piuković**. Uz to, nastavljamo raditi s Dječjim i Festivalskim orkestrom, a s ovim prostorom i uređenjem smo dobili na jednoj kvaliteti bivanja ovdje«, ističe Temunović.

Cjelokupan projekt iznosi oko 24.000 eura, dok je HGU-u pripalo 13.111 eura, a novac je utrošen na renoviranje prostorija, opremanje istih, na izgradnju sanitarnog

čvora, ličenje, opremanje čajne kuhinje, kupovinu stolica, kao i odnošenje šuta i uređenje dvorišta.

»Apliciramo na projekte na raznim nivoima, od republičkog, pokrajinskog do lokalnog nivoa, kao i natječaje Hrvatskog nacionalnog vijeća i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Prošle godine smo sudjelovali na ovome projektu, s drugim partnerima, no tada nismo prošli na natječaju«, priča Temunović.

Svečano otvorenje ovih obnovljenih prostorija bit će u nedjelju, 24. rujna, nakon *Festivala bunjevački pisama*, a među uzvanicima se očekuju i partneri iz Hrvatske.

Ovim projektom je zaokružena još jedna tamburaška priča, koja je bila i misao vodilja prilikom kupovine kuće, a to je da tamburaši imaju svoj prostor u kom mogu vježbati, raditi, ali se i okupljati i družiti.

HosanaFest

Nastavljamo s glazbom, te s tamburaške prelazimo na duhovnu.

Među udrugama koje su dobile novac na ovome projektu je i Festival hrvatskih duhovnih pjesama *HosanaFest*. U projektu pod nazivom »Očuvanje kulturne baštine kroz duhovnu glazbu i tradiciju« sudjelovala je i Turistička zajednica grada Županje.

»Ono što mi je oduvijek bila želja, a sada ćemo je moći realizirati, jeste da se svi okupimo na nedjeljnom ručku. Kada kažem svi, mislim na sudionike *HosanaFesta* i njihove domaćine, te organizacijski odbor koji radi na volonterskoj osnovi. Želja mi je da se više usmjerimo jedni prema drugima iako je i do sad bilo prijateljstava, ali više pojedinačnih i po obiteljima, ali da ovako imamo jednu širu sliku i da možemo biti skupa«, ističe s radošću predsjednik Festivala hrvatskih duhovnih pjesama *HosanaFesta* vlč. dr. **Marinko Stantić**.

Ova manifestacija, koja će ove godine biti održana XVIII. puta, okuplja mlade skladatelje i izvođače duhov-

ne glazbe. Po riječima vlč. Stantića, svi sudionici festivala imaju dvodnevni program. Prvoga dana imaju duhovnu obnovu, a sljedećeg – u nedjelju zajednički odlazak na misu, ove godine zajednički ručak i potom tonsku probu i nastup.

»Sudionici festivala koji dolaze sa strane, a takvih je najviše, će i nadalje biti smješteni po obiteljima, jer za grupni smještaj nemamo sredstava, a i nekako mi je draže da su u obiteljima i da se na taj način upoznaju i druže. I ove godine zahvaljujući ljudima dobre volje smo za sve sudionike u roku dva dana osigurali smještaj. Još uvijek ima ljudi otvorenog srca i spremnih kreveta. Stoga me dodatno raduje da ćemo i te obitelji koje godinama prima ju sudionike festivala moći bar pozvati na ručak«, ističe vlč. Stantić.

A zahvaljujući projektu, osim ručka, *HosanaFest* će ove godine imati i dodatne monitore, širu scenu i opremu za scenografiju, te će svi sudionici dobiti za njih tiskani molitvenik.

»Po našim scenografijama se svake godine vidi kako smo stajali s financijama, bilo je i skromnijih i bogatijih godina, no uvijek se pokrivamo s onim što imamo. Nadam se da ćemo ove godine podići rejting, a možda se nagodinu morali vratiti nazad, ali o tome ćemo misliti naredne godine«, kaže vlč. Stantić i pojašnjava kako interesiranje za ovaj festival postoji, a to govori i podatak da ima već troje prijavljenih za narednu godinu.

»Osjetim da idemo prema naprijed, osobito jer je puno festivala duhovne glazbe u Hrvatskoj ukinuto. Ono što je naš dodatni problem jeste kako platiti putni trošak ljudima koji dolaze s raznih strana. To ne možemo ostvariti preko projekata, pa je to velika stavka svima koji se prijave za sudjelovanje«, ističe vlč. Stantić i ujedno poziva sve ljude dobre volje da dođu na ovogodišnji *HosanaFest*, koji će biti održan 8. listopada u dvorani Tehničke škole *Ivan Sarioć* u Subotici s početkom u 20 sati.

Ž. V.

»Zajedno smo jači!«

Moram priznati da sam tek nedavno, početkom ovog mjeseca, prvi put čuo da postoji »Proces Brdo-Brijuni«; zapravo kada je predsjednik naše Republike otputovao u Skoplje na sastanak (održan 11. rujna) ovakvog naziva. Odmah mi je bio čudan naziv »Brdo-Brijuni«, jer sam se sjetio da je naš jedini maršal svojevremeno bivao na Brdu kod Kranja, ali i na omiljenim mu Brijunima je imao svoje rezidencije. Brdo kod Kranja je nekadašnji dvorac. Palo mi je na um da neki možda žele slijediti maršalov put, da na neki način obnove SFRJ! Najbrže mi je bilo da konzultiram internet i saznao sam da je inicijativa kasnije nazvana »Proces Brdo-Brijuni« započeo prvim sastankom održanim 2013. godine na zajedničku inicijativu predsjednika Slovenije i Hrvatske na Brdu kod Kranja. »Osnovni cilj

Zamak na Brdu kod Kranja

tog procesa je puna integracija zemalja regije u Europsku uniju, stabilizacija situacije na Zapadnom Balkanu kroz jačanje regionalne suradnje i rješavanje otvorenih pitanja. Lideri zemalja Brdo-Brijuni procesa sastaju se najmanje jednom godišnje«, navodi se na »netu«. Nekako nisam bio zadovoljan ovakvim objašnjenjem pošto sam stalno pratio događanja na prostoru bivše zajedničke domovine. Nikako ranije nisam čuo za ovakvu inicijativu naših dviju republika, sada već i članica EU. Nastavio sam potragu za događanjima prije dva desetljeća, kada su Hrvatska i Slovenija imale neke rasprave oko razgraničenja i blokada Hrvatske od Slovenije. Tadašnji predsjednik Slovenije **Borut Pahor** i njegova kolegica iz Hrvatske **Jadranka Kosor** iz tih razloga 2010. godine sastali su se na sastanku nazvanom »Proces Brdo« koji je održan u dvoru na Brdu (pored Kranja). Sporazumom je okončana slovenska blokada Hrvatske, a Pahor je pokušao ponuditi arbitražu kao model za rješavanje sličnih sporova u regiji. To je trebalo rezultirati jačanjem suradnje i povjerenja u regiji, što je ujedno i jedan od ključnih preduvjeta za napredak na putu k EU. Sedam godina kasnije (2017.) jedne novine ocjenjuju: »Nakon osam godina, rezultat te zapadnobalkanske diplomatske inicijative nije naročit. 'Proces Brdo' u međuvremenu je preimenovan u 'Proces Brdo-Brijuni', a inicijativa je dobila snažnu podršku, prije svih Njemačke i Francuske. Pa ipak,

nijedan spor nije riješen, a nepovjerenje na Balkanu danas je veće nego prije osam godina«. Riječ je o neprihvatanju Hrvatske međunarodne arbitraže u graničnom sporu sa Slovenijom. Njemačke novine ocjenjuju: »Proces Brdo-Brijuni na izdisaju!«.

Oživjeli proces

Nijemci su pogriješili (nitko nije bez greške) i »Proces Brdo-Brijuni« je održan ovoga puta u Sjevernoj Makedoniji. Domaćini sasanka bili su predsjednici Sjeverne Makedonije, Hrvatske i Slovenije (**Stevo Penderovski**, **Zoran Milanović** i **Nataša Pirc Musar**). Na Samitu su sudjelovali i predsjednici Srbije, Crne Gore, Albanije i Kosova, članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine **Komšić**, **Bećirović** i **Cvijanović**. O sastanku predsjednik Milanović je naglasio kako je to »jedini proces nad kojim postoji regionalno vlasništvo, nema nikakvih mentora, komisije, drugih članica EU-a«. U zajedničkoj deklaraciji nakon samita u Skoplju se, između ostalog, navodi da i EU i Zapadni Balkan trebaju biti spremni za proširenje, što je prije moguće, ali ne kasnije od 2030. godine. Čulo se i da predsjednici Slovenije i Hrvatske ne podržavaju navodni prijedlog francuskog predsjednika **Macrona** za »Europu u različitim brzinama«. Stav predsjednice Slovenije je da sve članice EU-a imaju jednake vrijednosti. Naš predsjednik je izrazio malo skepse oko ovog datuma rekavši: »To su lijepe želje«. Nadalje, u Deklaraciji samita piše: »S obzirom na kontinuiranu rusku agresiju na Ukrajinu i njezin učinak preljevanja na Zapadni Balkan, ponavljamo potrebu za snažnom, otpornom i uključivom Europskom unijom, sa zapadnim Balkanom kao njenim dijelom«.

Situacija naše zemlje se usložnjava

Prostor koji obuhvaća »Proces Brdo-Brijuni« je u stvari prostor bivše SFRJ proširen s Albanijom. Moja pretpostavka je da je naš predsjednik upravo zbog ovog prihvatio poziv i postigao je da Deklaracija ne sadrži ništa konkretno u svezi naše druge (južne) pokrajine, samo toliko da će dijalog između Beograda i Prištine biti nastavljen u Bruxellesu. Dijalog je bio neuspješan, uz međusobne optužbe zbog neuspjeha. Ovih dana održava se godišnja konferencija Ujedinjenih naroda, s glavnom temom »Rat u Ukrajini i klimatske promjene«. Naš predsjednik će aktivno sudjelovati, sigurno će spomenuti problem druge (južne) pokrajine. Poljska, Mađarska i Češka ponovo su u sukobu s EU zbog uvoza poljoprivrednih proizvoda iz Ukrajine. Pitam se je li možda sazrelo vrijeme za sastanak »Višegradske četvorke« i sudionika »Proces Brdo-Brijuni« o razgovoru o stvaranju neke nove konfederacije na tlu Europe?

Prijedlozi gradonačelniku – i mačku

Dok većina ljudi vjerojatno sa žalom prati istek ljeta, još je vjerojatnije da postoji i onaj dio populacije koji jedva čeka da jesen zagazi u naše živote sa svim naslagama uveloga lišća koje sa sobom nosi. Ta želja nije potaknuta uvrnutim karakterom kakav je onaj da se raduješ »čobanskoj kiši« koja danima pada sitno, ali dosadno niti pak još ljudim da jedva čekaš početak sezone grijanja kako ti se prošlogodišnja drva ne bi pokvarila. Razlog za ovu želju vrlo je praktičan i posve je razumljive naravi: zdravstvene.

Kao što je vjerojatno poznato, broj ljudi koji pate od nekih oblika alergije svakodnevno raste i u svijetu i kod nas. Alergični su ljudi na stvari o kojima se prije četrdesetak-pedesetak godina nije niti pomišljalo, a kamoli znalo: na gluten, na laktozu, med, jagode, jaja, pa na dlaku mačaka ili pasa, perje, prašinu, lateks, nikl... sve do šefa ili susjeda. Sve to uzrokuje im probleme u dišnim organima, na koži, a manifestira se kroz kijanje, svrab i suženje očiju, otežano disanje, malaksalost, pa i mučninu i povraćanje, već kako tko voli i kako je navikao.

Jedna od najraširenijih alergija je svakako ona sezonska: na ambroziju, a Subotica je jedan od njezinih uspješnih urbanih rasadnika. U vrijeme njezinog carstva stvar s alergijama u gradu je kao za Svetoga Nikolu kod pravoslavaca: polovina stanovništva pati zbog nje, a ona druga pati zbog njih. To je stoga, jer se ovaj grad već duže vrijeme uspješno trudi ne samo da zadrži njezina velika staništa kakvi su par stotina hektara korovišta na mjestu nekadašnje tvornice *Zorka* ili pak sličnim prilazima gradu »na otvorenom polju« nego i u njegovom samom središtu, na ruševinama starih objekata kakav je bio, recimo, *Hajzlerovo kupatilo*. Uspješnost i kontinuitet grada u brizi za uspješan razvoj, lijep izgled i zdravu pelud ove izuzetno štetne biljke vidi se iz godine u godinu na žalost svih onih koji zbog nje otežano dišu, nezaustavljivo im curi nos, stalno suze oči i povremeno psuju sve koji im padnu na pamet.

Toj idiličnoj slici zapuštenosti grada – šteta što lokalni čelnici nisu nedavno malo provozali ovogodišnjeg poča-

snog građanina i do tih turističkih destinacija da se osobno uvjeri – ovoga ljeta pridružila se i parcela pristojne površine, odmah uz sjedište *Subotica-plina* (tamo gdje je nekoć bio ugostiteljski objekt staroga tipa zvani *Pipacs*). Kako je zbog radova oko pruge Beograd – Budimpešta promet na Majšanskom mostu odjednom ustostručen, tako je i broj onih koji se svakodnevno mogu diviti novom rasadu (ili zasadu?) ambrozije i uživati u njezinim čarima za toliko uvećan.

Pozorniji čitatelji sjetit će se da smo o ovoj temi već pisali, nabrajajući i ukazujući na ovaj kronični problem koji se javlja svakoga ljeta na zalasku. Sjetit će se i koga smo sve zbog toga p(r)ozivali da se trgne i počne raditi posao za koji je plaćen. Jedino tko se toga ne sjeća (a *Hrvatska riječ* u Grdskoj kući se u ponekom uredu ipak čita, pa se određeni sadržaji prenesu i najodgovornijem u tom zdanju) izgleda da su oni na koje se to najizravnije odnosi: lokalna vlast i nadležne inspekcije.

Ne pada gradonačelniku na pamet da jednom prilikom, vozikajući se po gradu uzduž i poprijeko, postupi otprilike ovako: 1. da uoči ono što svi vide; 2. da se preko svojih podređenih raspita čija je ta i ta parcela u tom i tom dijelu grada; 3. da zamoli djelatnike nadležne komunalne inspekcije da izađu tamo i tamo, konstatiraju stanje i uz prijetnju sankcija zbog zapuštenosti i ugrožavanja zdravlja ljudi nalože vlasniku da u roku odmah uzme kosu u ruke (ili pozove i mobu) i pokosi ambroziju i ostali korov i dovede parcelu u kakvo-takvo pristojno stanje, te da 3 a) povišenim tonom i uz (ne nužno) uporabu riječi koje nisu prikladne za ovaj tekst pita šefa nadležne komunalne inspekcije što on i njegovi podređeni koji kulen uopće rade kada ne rade ono što treba da rade!

Kako ćemo ovu uprošćenu, a opet složenu situaciju dočekati na, što bi se ono reklo, kukovo ljeto evo još jednog teoretski izvedivog, a praktično utopijskog prijedloga: 1. da svaka osoba koja ima problema s ambrozijom pribavi za to ovjereni dokaz od svoga izabranog liječnika; 2. da svaka osoba, ako zbog toga uzima lijekove, priloži i račune iz ljekarni uz ovjereni liječnički dokaz; 3. da, ukoliko je zbog problema s alergijom zbog ambrozije osoba morala uzeti bolovanje, pribavi potvrdu firme u kojoj radi uz izračun izgubljene svote od plaće na ime bolovanja i 4. da sve to u najkraćem roku u zatvorenoj omotnici uputi gradonačelniku na adresu Trg slobode 1, 24000 Subotica, uz zahtjev za obeštećenjem zbog javašluka i neodgovornosti lokalne samouprave i komunalnih inspekcija pod njenom ingerencijom. Ukoliko osoba nema novca za poštanske troškove ili pak nema želju uopće baviti se time, neka omotnicu okači mačku o rep. I nada se da će on odlutati do Gradske kuće.

Z. R.

Pjesnički susret *Lira naiva* 2023. održan u Podcrkavlju (Hrvatska)

Stihovi iz srca i duše

Susret je okupio 26 pjesnika iz Srbije i Hrvatske, a predstavljena je i ovogodišnja zbirka koja nosi naziv *Duša od zlata*

Za susret hrvatskih pučkih pjesnika *Lira naiva* može se reći kako je kroz dva desetljeća prerastao u svojevrsni pokret koji okuplja više desetaka autora iz Srbije, ali i iz Hrvatske. Ovogodišnji susret održan je u subotu, 16. rujna, u Podcrkavlju, općini u Brodsko-posavskoj županiji (Hrvatska) gdje se okupilo 26 pjesnika iz Srbije (Subotica, Sombor, Senta) i Hrvatske (Slavonski Brod, Podcrkavlje, Zagreb, Poreč, Dugopolje, Đakovo...).

Središte okupljanja bio je mjesni Vatrogasni i društveni dom, gdje je u poslijepodnevni satima održano druženje autora uz razmjenu iskustava u pisanju. U istom prostoru održan je i središnji događaj – književna večer na kojoj se tradicionalno, uz autorsko čitanje uživo, predstavlja i zbirka izabranih stihova sudionika susreta. Ovogodišnja zbirka nosi naziv *Duša od zlata* i u njoj je zastupljeno 56 autora. Izbor pjesama sačinila je **Klara Dulić Ševčić**, a urednica je **Katarina Čeliković**.

Pokret koji raste

Na književnoj večeri govorili su utemeljiteljica susreta *Lira naiva* i urednica knjige *Duša od zlata* Katarina Čeliković, predsjednik KD-a **Ivan Antunović** preč. **Josip Štefković**, pjesnikinja **Ružica Todorović** i prof. dr. sc. **Emina Berbić Kolar**, a održavanje manifestacije pozdravili su i pročelnica upravnog odjela Općine Podcrkavlje **Natali Matošević** i dopredsjednik Društva hrvatskih književnika **Mirko Ćurić**.

Katarina Čeliković je kazala kako je na prvom susretu *Lire* u Subotici, održanom prije 21 godinu, bilo 15 pjesnika, a da se u međuvremenu pokret proširio na oko 60 autora.

»Cilj nam je potaknuti i ukazati povjerenje onima koji pišu o bunjevačkoj i šokačkoj ikavici kao hrvatskim govorima te koji stvaraju na književnom standardu. Pjesnici pišu lijepo, iskreno, iz srca i duše, stoga ne čudi naslov ovogodišnje zbirke *Duša od zlata*. Osim što je svjedok

naše ljubavi, ova poezija je i marker našeg kulturnog, nacionalnog i duhovnog, katoličkog identiteta. Ovi susreti obogaćuju, ohrabruju i čine sponu da smo integralni dio hrvatskog naroda«, rekla je Čeliković.

Čuvari govora

Prof. dr. sc. Emina Berbić Kolar podržala je ovu manifestaciju budući da *Lira* radi na očuvanju govora kao nematerijalne jezične kulturne baštine. Podsjetila je kako se ove godine obilježava 20. obljetnica usvajanja UNES-

CO-ove Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, koju je Hrvatska ratificirala tri godine kasnije te učinila puno na tom području.

»Puno surađujem s Hrvatima izvan Hrvatske, pa tako i s Hrvatima u Srbiji, sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata. Pučki i amaterski pjesnici dobar su izvor za opise mjesnih govora. To su trajne vrijednosti koje zaslužuju biti promovirane«, navela je Berbić Kolar.

Liru naivu organiziraju Hrvatska čitaonica i KD **Ivan Antunović** iz Subotice, a suorganizator i domaćin ovogodišnjeg susreta bila je Općina Podcrkavlje. Manifestacija je

»gostovala« u ovom mjestu na poziv pjesnikinje Ružice Todorović, koja je sudionica *Lire* dulje od desetljeća.

»Naša Općina Podcrkavlje je veliki čuvar tradicije baš kao i *Lira naiva* te je meni bilo logično da ih spojim. Kada sam se uključila u *Liru naivu* bilo nas je par pjesnika iz Hrvatske, a sada je taj broj veći. Zalažem se da se *Lira naiva* podrži i da se za nju čuje u Hrvatskoj. Srca su puna, zadovoljni smo da smo mogli ugostiti ovu manifestaciju«, kaže Todorović.

U sklopu večeri nastupili su i članovi mjesnog KUD-a *Krešimir Šimić* s pjesmama i plesovima iz Slavonije.

Susreti kao poticaj

Monoštorac sa somborskom adresom **Antun Kovač** sudionik je *Lire naive* od prvog susreta 2003. godine.

»*Lira naiva* mi je bila poticaj u pisanju. Primijetio sam i radujem se što se puku sviđaju moje šaljive pjesme. Pišem u rimi, izdao sam tri knjige«, kaže Kovač.

Marija Martinović može se svrstati i među sudionike iz Srbije i iz Hrvatske. Naime, podrijetlom je iz Srijema iz kojeg seli 1995. i od tada živi u Hrvatskoj.

»Kroz svoje pjesme predstavljam svoj rodni kraj, radujem se životu, ne očajavam više što smo otišli iz Srijema, opisujem lijepe događaje i to dijelim s drugima. Sudjelovanje u *Liri naivi* dalo mi je još više nadahnuća da pišem ali i da vidim kako to drugi rade«, kaže ona.

Vlado Domazet iz Poreča piše o različitim temama, a u posljednje vrijeme najviše o običajima i životu bunjevačkih Hrvata na salašima u Bačkoj. Kako pojašnjava, rodbinski je vezan za sjever Bačke (kao mlad odlazio je

kod tete u Horgoš) te su se tako javili interes i ljubav za ove teme.

»Pjesmu *Tamo di je salaš moj* napisao sam na govoru bačkih Bunjevaca, a u zbirku s ovogodišnjeg susreta uvrštena je pjesma *Vodeni ponedjeljak*, koja govori o tom običaju. Što se tiče *Lire naive*, susret mi puno znači, može se reći da gotovo cijelu godinu živim za ovaj događaj«, kaže Domazet.

Bio je ovo 21. pjesnički susret *Lira naiva* a, nakon Gradišta kod Županje, drugi koji je organiziran izvan Vojvodine.

D. B. P.

Rodna kuća Dragutina Tadijanovića

Općina Podcrkavlje poznata je po znamenitom hrvatskom pjesniku **Dragutinu Tadijanoviću** čiju su rodnu kuću u obližnjem selu Rastušju sudionici ovogodišnje *Lire naive* posjetili. Domaćin pjesnicima bio je **Miroslav Bjelobrk**, skrbnik Tadijanovićeve ostavštine i unuk velikoga pjesnika.

»I ovaj posjet pokazuje da poezija uvijek okuplja ljude, a to je ono što je Dragutin Tadijanović i htio i svojim primjerom pokazivao drugima«, kaže Bjelobrk.

Bunjevačko kolo na Vinkovačkim jesenima

Subotičani među odabranima

»Kada vide naše zvečke, korake koji su specifični, a tu ne mislim samo na rad nogama, ruke su posebna priča, oni se prosto oduševljavaju i s velikom pažnjom promatraju svaki korak«, kaže Marin Jaramazović

Proteklog vikenda su u Vinkovcima održane 58. *Vinkovačke jeseni*, manifestacija koja svake godine bilježi rast, kako u broju sudionika tako i u broju posjetitelja. Ove godine, među više od 60 udruga, sudjelovao je i Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo* iz Subotice, koji je nastupao dva dana: na folklornoj večeri 17. rujna i u nedjelju, 18. rujna, na svečanom mimohodu kroz grad.

Dvodnevno gostovanje

Predsjednik Upravnog odbora *Bunjevačkog kola* **Lazar Cvijin** kaže kako je folklorni odjel već odavno zapažen u Hrvatskoj i dugi niz godina redovito gostuju na tamošnjim najvažnijim smotrama folkloru. Cvijin ističe *Vinkovačke jeseni*, Međunarodnu smotru folkloru u Zagrebu i *Đakovačke vezove*.

»Posljednjih godina, osim folklornih i kulturnih, imamo sve veće aktivnosti i na drugom planu. U pitanju su projektne aktivnosti u prekograničnim suradnjama, te su suradnje s udrugama još više ojačale. Posljedica upravo ovog projektnog segmenta su sve češća gostovanja i mnogobrojni ostvareni kontakti. Ono što posebno ističemo je suradnja na IPA projektu s KUD-om *Šumari* iz Vinkovaca, a voditelj tog društva je **Dario Grčić**, koji je ujedno i stručni suradnik Zajednice kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije (ZAKUD), koja organizira *Vinkovačke jeseni*«, govori Lazar Cvijin.

Ove godine *Bunjevačko kolo* tako je uspjelo dogovoriti jednu posebnu povoljnost za njihov folklorni ansambl, a to je dvodnevno gostovanje na *Vinkovačkim jesenima*.

»Nama je to izuzetno značajno, pogotovo što smo uspjeli povesti skoro cijeli folklorni ansambl, što smo pronašli dobru volju i susretljivost organizatora, koji su osigurali smještaj za oko 40 naših članova. Znamo da nije bilo lako, ali sve se lijepo završilo i naši mladi su imali priliku biti na jednoj od najznačajnijih smotri folkloru u matičnoj domovini. Zbog svega toga, posebnu zahvalnost dugujemo organizatorima ZAKUD-u iz Vinkovaca i našem prijatelju Dariju Grčiću koji nam je svojim zalaganjem omogućio ovogodišnje gostovanje i priliku prezentirati našu kulturnu folklornu baštinu u najboljem svjetlu«, zaključuje Lazar Cvijin.

Bunjevački plesovi poput atrakcije

Voditelj i koreograf folklorne skupine **Marin Jaramazović** kaže kako su i ove godine, kao i prošlog puta, članovi *Bunjevačkog kola* bili gosti KUD-a *Šumari* iz Vinkovaca.

»Ove godine smo na 58. *Vinkovačkim jesenima* imali nastup i u subotu navečer, gdje smo se predstavili sa spletom bunjevačkih igara, a sutradan smo bili dio svečanog mimohoda kojim se i zatvaraju *Vinkovačke jeseni*. Ta manifestacija traje devet dana, ispunjena je brojnim koncertima, a u mimohodu je nastupilo 65 kulturno-umjetničkih društava. Naravno, najviše njih je iz Slavonije, budući da je

to smotra hrvatskog folklora, prvenstveno slavonskog. Mi smo bili pozvani u svojstvu gostiju, a pored nas su bili gosti još iz Istarske županije, Splitsko-dalmatinske i mnogih drugih dijelova Hrvatske», kaže Jaramazović.

Ističe kako mu je drago što se ovakav tip gostovanja pretvorio u tradiciju. Ono čime je posebice zadovoljan je broj ljudi koji su bili u publici i onih koji su obukli tradicijske nošnje, gdje se vidjelo kako Vinkovci žive devet dana za tu manifestaciju.

»Reagiranje publike na naše koreografije je uvijek zanimljivo promatrati, jer bunjevački plesovi su za njih poput neke atrakcije koju nemaju priliku često vidjeti. U slavonskom folkloru su zastupljeni bećarci, mnogo se pjeva, ali njima je to svakodnevica. Kada vide naše zvečke, korake koji su specifični, a tu ne mislim samo na rad nogama, ruke su posebna priča, oni se prosto oduševljavaju i s ve-

Vinkovačke jeseni tradicijska su manifestacija pokrenuta s ciljem pokazivanja bogate baštine vinkovačkog, odnosno slavonskog kraja. Vremenom je prerasla u najveću hrvatsku folklornu manifestaciju, ali i jedno od najvećih događanja u Hrvatskoj uopće.

Vinkovačke jeseni obuhvaćaju niz manjih događanja, koja zajedno čine veliku cjelinu: **dječja folklorna večer, folklorne večeri** i središnji dio svakih *Vinkovačkih jeseni* – **svečani mimohod**, koji se održava posljednjeg dana priredbe.

Ovogodišnje *Vinkovačke jeseni* trajale su od 8. do 17. rujna.

likom pažnjom promatraju svaki korak. Nastup u subotu je trajao više od 20 minuta, što ga je učinilo dodatno interesantnijim. Prikazali smo dvije vrste nošnje, šling i svilu, između toga jedno muško nadigravanje. Na kraju nastupa smo dobili stojeće ovacije, što svakako znači i našim mladim folklorasima, to im je jedna vrsta nagrade za trud koji su uložili kako bi te koreografije izgledale savršeno», kaže Jaramazović.

Ljudi su im nakon nastupa prilazili s riječima hvale, neki su primijetili kako jedno vrijeme nisu nosili maramu ispod svilenih prsluka, a sada su ih ponovno stavili. Marin ističe kako ga je izuzetno iznenadilo to što netko iz Slavonije prati koje sve elemente bunjevačka nošnja posjeduje.

Kako su *Vinkovačke jeseni* izgledale iz vizure folkloras, otkrivaju nam dugogodišnji članovi folklorne skupine. **Matej Katić**, koji je pet godina u HKC-u *Bunjevačko kolo*, drugi put je imao priliku biti na *Vinkovačkim jesenima*. Govori kako mu je to bilo jedno predivno iskustvo i kako je upoznao kolege iz KUD-a *Šumari* iz Vinkovaca.

»Ono što me je zaista oduševilo je mnogobrojna publika koja nas je svesrdno podržala pljeskom, kako u subotu navečer na nastupu tako i u nedjelju na mimohodu«, rekao je Matej.

Petra Miković igra u folklornoj skupini HKC-a već sedam godina, a ovo joj je također drugi nastup na *Vinkovačkim jesenima*.

»Svaki put me iznenadi koliko je to velika manifestacija, kao i broj posjetitelja koji se okupi na jednom mjestu. Mi smo od 65 društava u mimohodu bili 53. po redu, to dovoljno govori koliko je to ogroman broj ljudi koji tamo prođe. Oduševljava me način na koji oni čuvaju svoju tradiciju i kako publika pozitivno reagira«, rekla je Petra.

Ivan Ušumović

Susret volontera Caritasa Srijemske biskupije

Uspješan rad i bolja vidljivost

»Ima puno starih, bolesnih, usamljenih ljudi i važno je da se u svakoj župi napravi baza podataka kako bismo znali kome treba pomoći. Volonteri su vrlo zahvalne osobe i oni mogu puno učiniti u humanom radu. Koliko su oni spremni pomoći ljudima u potrebi, vidi se u njihovom ophođenju jednih prema drugima, jer Caritas je ljubav«, istaknuo je mons. Jozo Duspara

Više od sto Caritasovih volontera okupilo se 16. rujna u župi Uzvišenja svetog Križa u Rumi na godišnjem susretu. Susret se organizira jednom tijekom godine u jednoj od župa Srijemske biskupije s ciljem senzibiliranja vjernika o vrijednosti i veličini karitativnog djelovanja i predstavljanja aktualnih projekata Caritasa. Zbog epidemije koronavirusa susreti nisu održavani tri godine, ali to nije utjecalo na brojne karitativne aktivnosti. Opći zaključak je da je Caritas zbog brojnih realiziranih projekata u prethodnom razdoblju postao vidljiviji široj zajednici, ali i da postoji potreba za većim brojem mladih volontera.

Ideja Caritasa dostupna svima

Susret je počeo okupljanjem volontera u prostorijama župe u Rumi i nastavljen uvodnom molitvom te uvodom u susret. Duhovni nagovor dao je vlč. **Berislav Petrović**, župnik u Novom Slankamenu, nakon čega je uslijedilo predavanje vlč. **Istvána Dobajija**. O volonterstvu i Caritasu govorio je direktor biskupijskog Caritasa Srijem preč. **Jozo Duspara**. Volonterima su predstavljeni rad i aktualni projekti u Caritasu Srijemske biskupije i Caritasu Sveta Anastazija iz Srijemske Mitrovice nakon čega je održana sveta misa. Monsinor Jozo Duspara zahvalio se domaćinima iz Rume, generalnom vikaru Srijemske biskupije i župniku u Rumi vlč. **Josipu Ivešiću** te župnicima i volonterima iz Srijema, istakavši da je Caritas tijekom dugogodišnjeg rada, posebno u teškim vremenima, kvalitetno prezentirao svoju ideju, pomažući ljudima u potrebi.

»Caritas je kroz svoje djelovanje postao vidljiv, kako u Srijemu tako i u cijeloj Srbiji. Kada sam postao direktor Caritasa prije više od 20 godina, zacrtao sam kao plan kako Caritas učiniti vidljivim i njegovu ideju učiniti dostupnom ljudima. Drago mi je da smo u tome uspjeli. U ratu je obnovljen rad Caritasa. Tada je pružena pomoć mnogim ljudima u potrebi, ali i u drugim izvanrednim situacijama. Veoma je važno naglasiti rad župnog Caritasa i njegovih volontera. Naše župe nisu velike, ali ako ima i samo dvi-

je osobe već smo postigli nešto. Na susretu se okupilo više od 100 volontera, i to je lijepa brojka. Ima dvostruko više volontera i to je dobar broj za župe, posebno za one u kojima imamo potreba. Imamo puno starih, bolesnih, usamljenih ljudi i važno je da se u svakoj župi napravi baza podataka kako bismo znali kome treba pomoći. Volonteri su vrlo zahvalne osobe i oni mogu puno učiniti u humanom radu. Koliko su oni spremni pomoći ljudima u potrebi, vidi se u njihovom ophođenju jednih prema drugima, jer Caritas je ljubav«, istaknuo je mons. Duspara.

O aktualnim projektima govorili su karitativna savjetnica Srijemske biskupije **Sara Žurovski** i koordinatorka Caritasa Sveta Anastazija iz Srijemske Mitrovice **Kristina Dragišić**. Koordinator Caritasa Srijemske biskupije **Petar Dujić** govorio je o do sada realiziranim projektima, što je uvelike pridonijelo boljoj vidljivosti Caritasa u širim društvenim krugovima.

»Projekt Caritasa 'Migrantska kriza' jedan je veliki projekt u kome se prepoznaje njegova vidljivost. Realizirani su i brojni drugi projekti u kojima su volonteri sudjelovali, neki kroz pomoć migrantima, neki kroz pomoć lokalnom stanovništvu i migrantima kroz druge projekte. Bili su i drugi podprojekti koji su pomagali stanovništvu, pogotovo u Šidu. Pomoć se sastojala u raznim vaučerima za hranu, za kupovinu proizvoda u poljoprivrednim ljekarnama te su omogućene i dvije velike donacije Domu zdravlja u Šidu i Općoj bolnici u Srijemskoj Mitrovici. Također, projekt za mlade 'Your Job' postao je vidljiv u posljednjih šest godina. Volontera ima, ali mislim da nam treba biti cilj da više aktiviramo mlade i kod njih probudimo želju za volontiranjem«, istaknuo je Dujić i pozvao mlade iz Srijema koji imaju slobodnog vremena i željeli bi pomoći ljudima u potrebi da se jave svojim župnicima ili na mail adresu Caritasa Srijem kako bi organizirali svoj rad u župama.

Pomagati i davati

Ivka Nađ iz Zemuna aktivna je u Caritasu Srijem od 2000. godine u području kućne njege.

»Bila sam među prvim volonterima. Prikupili smo podatke o ljudima u potrebi u Srijemu i odredili tko će biti naši korisnici. Kućna njega koju je financirao Caritas Bolzano-Bressanone postojala je tada u Zemunu, Srijemskoj Mitrovici, Šidu i Rumi. U to vrijeme postojala je direktna pomoć Caritasa. Nije bilo plaće nego smo mogli direktno pomagati i davati«, istaknula je Nađ i dodala da je na volontiranje motivirana vjerom koju živi i željom za duhovnim rastom: »Idem redovito na svete mise. Često molim devetnice i dosta sam posvećena molitvi. Od malih nogu imam veliki osjećaj za karitativni rad. Osjećaj kada mogu pomoći drugima me ispunjava i veseli. Animiram ljude oko sebe, moje drugarice i svoje ukućane da pomažu drugima. Ako su u mogućnosti i imaju više od onoga što im treba, da dio daju ljudima u potrebi. Davanje vremena i davanje materijalnog je jako važno. Zadovoljna sam što sam uspjela prenijeti svoja iskustva drugima i što su oni to prihvatili.«

Magdalena Pavlović animatorica je na projektu za migrante već osam godina. Radi s migrantima u prihvatnom centru Principovac.

»Otišla sam u Afriku prije nego što sam počela raditi za Caritas. Tamo sam provela mjesec dana. Kada sam krenula u Tanzaniju, imala sam želju pomoći ljudima koji tamo žive. Tamo sam shvatila da sam više dobila nego što sam dala. Zahvalnost i osmjesi tih ljudi i njihova sreća pomogli su mi razumjeti da mi u Srbiji, koliko god mislili da se loše živi, imamo više nego dovoljno. Shvatila sam da često uzimamo zdravo za gotovo te da često nismo svjesni koliko toga imamo«, rekla nam je Magdalena.

Po povratku u Šid bilo joj je čudno kada je ugledala rijeku ljudi koji su tada prolazili kroz grad krećući se prema Hrvatskoj.

»Tada sam osjetila želju da im pomognem. Petar Dujić došao je u to vrijeme s mons. Duspárom našim župniku **Bošnjakoviću** da ga pitaju ima li netko tko bi mogao raditi s migrantima. Tada me je župnik predložio za taj posao i ja sam sa zadovoljstvom pristala. Kada sam se zapođljavala, plaća mi nije bila prioritet nego želja da pomognem drugima. U početku mi je posao bio pomagati im oko hrane i higijene. Kada su se zatvorile granice Europske unije, prešli smo na njihovu animaciju. Imamo radionice za izradu nakita i dekupaža, a i oni imaju mogućnost iskazati svoju želju da nešto rade. Zatim, imamo IT kutak koji se sastoji od korištenja prijenosnih računala gdje mogu provoditi svoje vrijeme u nekim društvenim igrama. Organiziramo sate srpskog i engleskog jezika, imamo šivaću radionicu gdje oni izrađuju sve što im je potrebno za boravak u kampu. Osjećam se zadovoljnija kada znam da sam nekoga učinila sretnim. Budući da su oni na proputovanju i dosta im je teško i često budu i depresivni i tužni, drago mi je kada im mogu uljepšati trenutak života. Osjećam se zadovoljnija kada znam da sam nekoga učinila sretnim. Mislim da kada dajemo i pružamo nešto od sebe, mnogo i dobijamo.«

Susret volontera Caritasa Srijemske biskupije financijski je omogućio Caritas Hrvatske kroz projekt Caritasa Srijemske biskupije »Osnaživanje kapaciteta Caritasa«.

S. D.

Naši gospodarstvenici (CLXI.)

Veterinar s vizijom i posvećenošću

Beograđanin Igor Prka direktor je Centra za distribuciju sjemena u Topoli Toplek, koji surađuje s partnerima iz Češke. Češka je naprednija u proizvodnji mlijeka, a Prka je iskoristio tu prednost kako bi doveo kvalitetnu genetiku i sjeme na srpsko tržište

U prethodnih 160 nastavaka rubrike *Naši gospodarstvenici* pisali smo o vlasnicima poljoprivrednih gospodarstava, vlasnicima obrta, trgovina, poduzeća, pa se tako gledano naš ovotjedni sugovornik **Igor Prka** ne uklapa u to. Ipak, budući da je Igor Prka doktor veterine, jedan od priznatih stručnjaka u području umjetnog osjemenjavanja, da vodi značajan centar za osjemenjavanje, te da je iz Beograda, odakle još nismo imali sugovornike u ovoj rubrici, činilo nam se to dovoljnim razlozima za razgovor.

Kako nam na početku govori, prezime Prka datira iz 1717. godine. Podrijetlom su iz sela Studenci kod Imotskog, a davni Prkini preci potekli su iz sela Crveni Grm u Hercegovini kod Posušja. Iako je rođen u Splitu, Igor se s obitelji kao dijete preselio u Beograd početkom 80-ih godina. Fakultet veterinarske medicine završio je u Beogradu, a specijalizirao se u reprodukciji domaćih životinja. Stjecajem okolnosti počeo je raditi u »maloj praksi« u ambulanti za male životinje u Beogradu.

»Nakon toga prešao sam u Centar za umjetno osjemenjavanje u Beogradu, firmu čiji je osnivač bila Srbija. Tu sam radio 15 godina, došao sam do pozicije zamjenika direktora, zbog čega sam i specijalizirao reprodukciju, jer je to bila neka zakonska obveza. U međuvremenu sam to sve i zavolio, shvatio sam da su centri za reprodukciju

mješavina veterinarske i stočarske struke. Oni usmjeravaju genetiku, tj. bave se vrhunskom genetikom priplodnih bikova čije sjeme se koristi za osjemenjavanje krava», kaže Prka.

Centar za umjetno osjemenjavanje bio je vrhunska institucija za plasiranje genetike.

»Radila se stroga selekcija, sa stočarske strane bira ju se najbolji priplodnjaci, a s veterinarske se osigurava zdravlje jedinki, plodnost sjemena, te još neki drugi uvjeti propisani zakonom. Radom i angažiranjem sam postigao određene kvalitete koji su me doveli do pozicije direktora Centra za umjetno osjemenjavanje«, govori nam Prka.

No, promjene u upravi i političkom okruženju 2013. godine označile su propast ove uspješne firme. Prka je napustio Centar, ali nije odustao od svojih strasti i ciljeva.

Češka genetika za domaće farmere

Odlučivši se za privatni sektor, Prka je iskoristio svoje znanje i kontakte koje je stekao tijekom godina. Postao je direktor Centra za distribuciju sjemena u Topoli *Toplek*, što uspješno radi već šest godina. Centar se bavi veletrgovinom veterinarskih lijekova i distribucijom sjemena, a pokrivaju cijelu Srbiju. S profesionalne strane, kako nam govori, izuzetno je zadovoljan jer vodi posao kako želi što sa sobom povlači odgovornost za potencijalni neuspjeh, ali ostvareni uspjesi su njegova osobna satisfakcija.

Jedna od ključnih suradnji koju je ostvario je ona s češkim Centrom za umjetnu oplodnju. Oba centra se bave genetikom stoke i surađuju kako bi poboljšali kvalitetu stoke u Srbiji. Češka je naprednija u proizvodnji mlijeka, a Prka je iskoristio tu prednost kako bi doveo kvalitetnu genetiku i sjeme na srpsko tržište.

»Pasmine goveda se razlikuju. Na našim prostorima je najzastupljenija simentalna pasmina goveda koja zauzima oko 80 % udjela u govedarstvu. To je jedno odlično goveče za sve potrebe, u pitanju je kombinirana pasmina koja se koristi za uzgoj mesa i mlijeka. Potpuno drugačija je rasa *holstein*, crno-bijelo goveče, koje se koristi više za proizvodnju mleka. Situacija u Češkoj je slična poput one u Srbiji, stočari u našim državama drže *simentalce*, stoga je bilo logično spojiti naše centre i skupa razvijati tu suradnju. Češka je mnogo razvijenija u pogledu proizvodnje, prosječna proizvodnja mlijeka u Srbiji je oko 4.500 litara mleka u laktaciji, dok je u Češkoj taj iznos 7.500 litara, a u pitanju je ista pasmina goveda«, naglašava Igor Prka.

Nije mu bilo lako izboriti se na tržištu Balkana za svoje mjesto, ali na kraju je ipak stekao povjerenje farmera.

»U početku im nije bilo lako prihvatiti genetiku goveda iz Češke, jer ipak sve što dolazi iz Austrije i Njemačke je pojam kvalitete. Morali su shvatiti kako centri u Europskoj uniji surađuju, Česi uzimaju genetiku goveda iz Njemačke, Austrije, Nizozemske i Danske. To je samo

uvjetno rečeno genetika goveda iz Češke, ispravnije bi bilo reći iz zapadne Europe. Najbolje što mogu naći od priplodnih goveda, oni uzimaju za sebe, stoga je prirodno intenzivirati suradnju s takvim centrom. S druge strane, možda je i moja korporativna prednost to što sam specijalizirao reprodukciju i sterilitet domaćih životinja. Stoga često farmerima i mojim mlađim kolegama izvršim praktičnu obuku samog postupka osjemenjavanja. Presvučem se, uđem u štalu, volim to da radim, dok moja konkurencija zasniva odnos na relaciji trgovac-kupac. Volim dići tu našu uslugu na višu razinu, biti servis ljudima koji od mene mogu očekivati i izravnu pomoć«, ističe Igor Prka.

Inovacije na terenu

Još jedan od Igorovih uspjeha je organiziranje seminara za umjetno osjemenjavanje na kojima okupi zainteresirane farmere i kolege veterinare iz cijelog regiona. Obučava ih kako pravilno izvršiti osjemenjavanje, jer i farmeri po zakonu imaju pravo to raditi.

»Moji kolege nisu baš svesrdno to prihvatili, jer smatraju da im se na taj način oduzima posao. Budući da sam dobio odobrenje od Ministarstva poljoprivrede, sklopio sam suradnju i s poljoprivrednom školom u Topoli, jer naš Centar ne može samostalno provoditi takve edukacije. To je trodnevni seminar, dolaze ljudi iz Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, svi koji govore sličan jezik. Osmislio sam detaljnu teorijsku i praktičnu edukaciju, posjećujemo farme širom Srbije kako bi se lakše proveo praktični dio. Na ovaj način zakonodavac je omogućio farmerima samostalnu, a time i bržu selekciju genetike koja je prilagođena njihovim potrebama. Pritom farmeri imaju i određenu uštedu u veterinarskim uslugama. Ponosan sam na ovu edukaciju koju provodim, jer mi je to neka posebnost, nitko ne radi nešto slično ne samo u Srbiji nego i šire«, govori nam Prka.

Na kraju, on naglašava važnost promjena u načinu razmišljanja među farmerima. Ističe kako su edukacija i razvoj menadžerskih vještina ključni za povećanje prihoda i isplativost farmi. Prka vidi svijetlu budućnost u mladim farmerima koji su spremni prihvatiti promjene i unaprijediti svoje poslovanje.

»Jedan od najvećih problema naših farmera koji stalno ističu je otkupna cijena mlijeka koja iznosi 65 dinara po litri. U Češkoj je 0,50 eura po litri, što nije mnogo velika razlika. Uzimajući u obzir stanje češkog i srpskog farmera, možemo slobodno reći kako mi u mnogo aspekata zaostajemo za njima. Po meni, farmer je također taj koji treba promijeniti način i stil razmišljanja. Imao sam priliku posjetiti specijaliziranu školu za farmere u Austriji. Poanta postojanja te škole je naučiti mlade farmere kako da postanu menadžeri i razmotre sve aspekte svoje proizvodnje, od ratarstva, stočarstva pa do osnova ekonomije, a ne samo da ovisе od otkupne cijene svog proizvoda. Edukacija je nešto što moraju prihvatiti kako bi povećali efektivnost i isplativost svoga rada. Naš farmer zarađuje upola manje od češkog kolege, a provode isto vrijeme u štali«, zaključuje Igor Prka.

Ivan Ušumović

Sudbina učitelja iz Baje, Jovan Cvijić u Subotici

16. rujna 1922. – *Neven* donosi članak *Kako su Mađari branili pravo Bunjevaca*. Člankopisac (**Mijo Mandić**) opisuje prilike u Subotici vezane uz temu članka na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće: »Ako je fakat, da su Bunjevci od vjeka a i dan danas u ogromnoj većini u ovome gradu,

kako je bilo moguće pored te velike mađarske lojalnosti i svih simpatija prema Bunjevcima, o kojima Hirlapov pisac toliko čavrlja; da je svagdanja gradska i državna mađarska vlada tek jednu četvrtinu subotičkih Bunjevaca priznavala i brojila za Bunjevce, a tri četvrtine pribrojila Mađarima i tako prema vani pokazivala; kako je i Subotica po broju stanovništva treći a po veličini i bogatstvu svojega hatara najveći grad u Mađarskoj napučen sa čisto mađarskim življem. Po ovoj sofistematici svagdanjih mađarskih vlasti Subotica je bila čisto mađarski grad i tu naša bunjevačka rič nije imala mista ni u školi a nit u gradskoj upravi«.

17. rujna 1921. – *Subotičke novine* pišu o sudbini učitelja, koji su bili primorani ostaviti svoje rodno mjesto Baju. **Lajčo Keseić** dobio je namještenje u Karavukovu, **Mati-ja Agatić** u Crvenki, **Beno Trskić** i **Flora Kelner** u Senti, **Franjo Keseić** u Filipovu.

18. rujna 1919. – *Neven* odgovara na napade demokratskog lista *Jedinstvo*: »Mi Bunjevci i Šokci smatramo se isto tako dijelom jugoslavenskog naroda, kao i ostali Jugoslaveni drugoga imena. Glede našeg priključka na jednu i drugu političku stranu odlučiti ćemo onda, kada to

budemo smatrali sa potrebnim i kada budemo bili sigurni da ćemo to bez pritiska slobodne moći učiniti. A do toga vremena ostat ćemo Bunjevci, a kao takvi iskreni i uvjereni Jugoslaveni, pa bilo to kome pravo ili ne. Mi za sada poznajemo jedino narodnu stvar i držimo, da politika i strančarenje za sada škodi narodnoj stvari«.

19. rujna 1919. – *Neven* piše o posjetu **Jovana Cvijića**, predsjednika Povijesno-etnografske sekcije delegacije Kraljevine SHS na konferenciji mira u Parizu 18. rujna. Jovan Cvijić je tijekom svog boravka u Subotici zapazio kako su rasprave Mije Mandića o Bunjevcima »mnogo pritek-ke povoljnom rješenju našega pitanja«.

20. rujna 1896. – *Subotičke novine* pišu da je 13. rujna školska stolica u Subotici održala svoju sjednicu, na kojoj je rješavala čisto školske poslove. **Jelena Brenner** rođ. **Budanović** podnijela je svoju ostavku na mjesto u Ženskoj građanskoj školi. Pajo Kujundžić je govorio o situaciji među bunjevačkim učenicima i učenicama: »Pajo Kujundžić koncem godine posjetio je u III.-em krugu I. ženski razred, tamo dica čitaju dosta dobro ali to što su čitali, nit magjarski nit na svojem materinskom jeziku razumu; i ovako učenje je prazno i u zaludno; jer gdi se pamet neprosvitljava, to učenje ništa nevridi. U II.-gom krugu pak u III.-ćem muškom razredu, tako je isto postupanje i učenje, kao što je u III.-ćem krugu i u I.-vom ženskom razredu.«

21. rujna 1940. – *Obzor* piše da se u Subotici i drugim mjestima u Vojvodini koriste stari zemljopisi, u kojima stoji naznačena posebno Savska i posebno Primorska banovina. O Banovini Hrvatskoj nema ni riječi. Ministarstvo prosvjete potvrdilo je ove udžbenike 30. kolovoza 1940., godinu dana nakon osnivanja Banovine Hrvatske.

22. rujna 1920. – *Neven* piše da je 18. rujna održana redovna mjesečna sjednica proširenog senata Subotice pod predsjedništvom **Vranje Sudarevića**, nadžupana i gradonačelnika. Raspravljana je između ostaloga i molba **Jose Prčića**, podgradonačelnika. Prčić je naime molio dopust od 10 tjedana radi polaganja odjelničkog ispita. Traženi dopust mu je dodijeljen.

Poziv za festival tradicijskog pjevanja

SUBOTICA – HKC *Bunjevačko kolo* poziva amaterske pjevačke skupine koje njeguju tradicijsku pjesmu da se prijave za sudjelovanje na VI. Međunarodnom festivalu tradicijskog pjevanja.

Skupine mogu biti: ženske, muške i mješovite, od tri do osam članova. Predstavljaju se s po dvije pjesme različitog karaktera. Festival je natjecateljskog karaktera, u sastavu tročlanog žirija, koji dodjeljuje nagrade i specijalna priznanja.

Zainteresirani se mogu javiti putem e-mail adrese na hkcunjevackokolo@yahoo.com ili na bajicines20@gmail.com. Prijave se vrše do 1. listopada 2023. godine. Festival će biti održan 21. listopada u Velikoj dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici s početkom u 18 sati.

Organizacijski odbor festivala zadržava pravo odlučivanja o izboru prijavljenih pjevačkih skupina.

Croart na koloniji u Belišću

BELIŠĆE – Članovi HLU-a *Croart* iz Subotice sudjelovali su protekloga vikenda na 13. sazivu likovne kolonije *Panon* u Belišću. Kolonija je okupila tridesetak slikara. Osim *Croarta*, sudjelovali su i članovi udruga *Kvin* iz Kotle, *SLIK* iz Slatine, *LIKROB* iz Donjeg Miholjca, *Klas* iz Čepina te akademski slikari **Ivan Križanović** i **Nedeljko Čubek**. Da inspiracije nije nedostajalo potvrđuju brojni radovi raznih motiva: pejzaža, ljudi, poznatih belišćanskih motiva kao što je novoobnovljena palača Gutmann u različitim slikarskim tehnikama. Koloniju organizira udruga *Bel-art*, uz pomoć Turističke zajednice grada Belišća i pod pokroviteljstvom Grada Belišća.

Jesenje prelo u Surčinu

SURČIN – Manifestacija *Jesenje prelo* u Surčinu održava se treći put u organizaciji Hrvatske čitaonice *Fischer*. Dvodnevni program će biti održan u porti crkve Presvetog Trojstva u Surčinu. Otvorenje manifestacije je u subotu, 23. rujna, u 17 sati kada će uz kulturno-umjetnički program biti otvorena izložba »Iz ormana naših baka« te starih rukotvorina gostiju prela. Osim domaćina, sudjeluju HKD *Šid*, udruženje *Perla*, Slovačka evangelička crkva Boljevci, Udruženje makedonsko-srpskog prijateljstva *Šar planina* i udruženje žena *Surčinke*. Na izložbi će sudjelovati i obitelj **Nerandžić** iz Stare Pazove i župnik **Marko Kljajić**.

Program se nastavlja sutradan, u nedjelju, 24. rujna, s početkom u 13 sati, kada će biti priređena izložba »Kulturna baština u suvremenoj formi«, uz prigodan program.

Turistička organizacija Općine Surčin je ovu manifestaciju uvrstila u program Dana europske baštine »Živo naslijeđe 2023.«. Manifestacija se održava uz financijsku potporu Općine Surčin.

Predavanje o kulturnoj baštini Šokaca

SONTA – Predavanje o kulturnoj baštini bačkih Hrvata Šokaca bit će održano večeras (petak, 22. rujna),

u *Šokačkoj kući* u Sonti. Predavač je prof. dr. **Vladimir Stojanović**, šef Katedre za geoeкологију Departmana za geografiju, turizam i hotelijerstvo PMF-a u Novom Sadu. Početak je u 17 sati.

Upis novih članova u HKC Bunjevačko kolo

SUBOTICA – Folklorni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice vrši upis novih članova. Zainteresirana djeca od 6 godina pa naviše mogu se javiti svakoga radnog dana (od 18 do 21 sat) u prostorijama *Bunjevačkog kola* u Subotici (Preradovićeveva 4).

Upis novih članova u Nazor

SOMBOR – Mlađa grupa folklora HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Sombora nastavlja s probama i vrši upis novih članova. Probe se održavaju petkom od 19,30 do 20,30 sati kada je i moguć upis novih članova.

Upis novih članova u Šokadiju

SONTA – KPZH *Šokadija* iz Sonte vrši upis novih članova, a stare, kako navode, zovu »da nastavimo di smo stali i da budemo još bolji«. »Hajde da se družimo, igramo, pivamo, sviramo, glumimo, slikamo, putujemo i njegujemo kulturu našega naroda«, navode u udruzi.

Sve informacije o upisu mogu se dobiti na brojeve telefona: 061/306-82-78 i 064/066-35-45.

Hiša i Sonnyboy na »Ciklusu hrvatskog filma u Vojvodini«

Priče o luzerima i bluzerima

Dok su i Danica Žižek i Beata Gotthardi Pavlovsky, svaka na svoj način, (p)ostale žrtve sustava, »jer su im vjerovala«, Krešo Oremuš iz Hrvatskog zagorja na sve sustave odgovara bluesom

Oni koji su gledali vrhunsku domaću seriju *Pozorište u kući* sjećaju se zacijelo songa u uvodnoj špici u kojoj jedan od *Sedmorice mladih* pjeva »jaooo, što ja volim pozorište«, a drugi se nadovezuje riječima »i ja, i ja, ali ne u svojoj kući«.

Nešto slično, samo malo gore, doživjela je, a dijelom i danas s time živi, 95-godišnja **Danica Žižek** iz mjesta Delači u Gorskom kotaru, što nam je u svom sjajnom dokumentarnom filmu *Hiša* predočio redatelj na Hrvatskoj televiziji **Ivan Kuzmić**. Danici Žižek država je – prvo jedna, a onda i druga – u vlastitome domu – koji je naslijedila od oca, a ovaj od svoga oca – priredila pravu pravcatu životnu dramu zbog čega joj je, po vlastitom priznanju, jednom (a možda i više puta) palo na pamet da se u njoj i objesi! Riječ je o tome da je njena kuća prije nekih pedesetak godina »ispunila uvjete« da zbog svojih osobina (starine, oblika...) bude stavljena pod zaštitu države i kao takva postane mjesto njenih svakodnevnih poteškoća, prije svega za kišnih dana. Kako je država, tada Jugo-

slavija, preko svojih zavoda za zaštitu spomenika kulture imala mogućnosti propisivati što se i kako smije održavati ili restaurirati, ali ne i sama u svemu tome sudjelovati, a kako su Danici Žižek zbog svega toga ruke bile vezane, ona se dovijala kako je znala i umjela. Najbolnija točka na »hiši«, kako se i može pretpostaviti, bio je (i ostao) krov, koji za kišnih dana »nije bio u funkciji«, pa ga je vlasnica, u nemogućnosti ozbiljnije intervencije na njemu, krpila čime je stigla, stvarajući od njega nešto što podsjeća na brazilske favele ili indijska sirotinjska naselja a ne krov kuće pod zaštitom države.

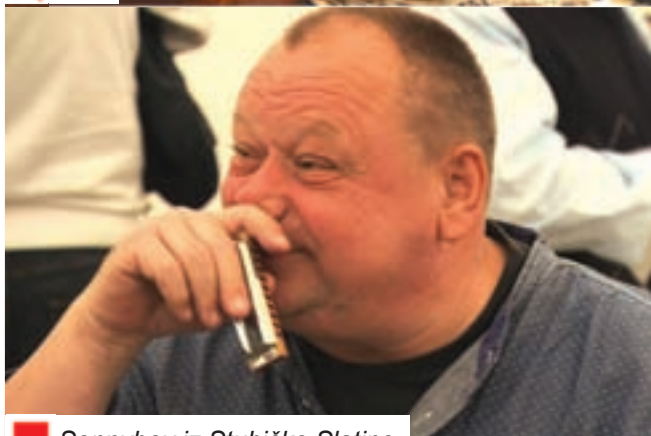
»Pokušavaš tu priču o borbi ispričati nježno, ali kako dublje ulaziš u nju počinješ tu kuću doživljavati kao monstruma koji je pojeo pola obitelji; od djeda, preko oca, sada i Danice i njenog brata, kojega nismo u filmu ni spominjali, pa i do kćerki. Na koncu se i sam počneš pitati je li sve to vrijedno tolikih života«, kaže o filmu njegov redatelj Ivan Kuzmić.

On kaže da je na ideju da snimi *Hišu* došao nakon više vožnji etnologinje **Beate Gotthardi Pavlovsky** od Za-

Hiša

Sonnyboy iz Stubičke Slatine

greba do Rijeke. Kako veli, danas 97-godišnja gospođa Gotthardi Pavlovsky mu je često pričala o kući za koju je, kao uposlenica tadašnjeg pandana današnjih zavoda za zaštitu spomenika kulture u Rijeci, donijela odluku da Danicina kuća u Delačima potpadne pod njihovu zaštitu.

»Ta gospođa koja je potpisala zaštitu je moja majka. Kada je vidjela da njene odluke ljudima rade samo štetu, ona je prestala registrirati spomenike kulture. Često je pričala o toj kući iz Delača i o tome da svake večeri legne spavati sa zebnjom je li ta žena uopće živa«, kazao je istim povodom urednik Odjela pučke i predajne kulture na Hrvatskoj televiziji **Aleksej Gotthardi Pavlovsky**, koji je za *Hišu* uradio scenarij i koji je, kako ste pročitali, sin gospođe Beate.

Kako ne bismo prepričali cijeli film – koji je u subotu, 16. rujna, u okviru programa »Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini« prikazan u Art kinu *Lifka* – recimo samo da ovo ostvarenje obiluje s još nekoliko vrlo, vrlo zanimljivih apsurdna. Nabrojimo neke od njih: iako je – po priznanju Beate Gotthardi Pavlovsky – Danica Žižek, i pored formalne zaštite, mogla intervenirati na vlastitoj kući kako je željela, ona se ipak grunfovskom poslušnošću i istrajnošću držala »slova zakona« i u SFRJ i u Hrvatskoj, ne kršeći nijedan, što bi se ono reklo, »pozitivan propis«. Apsurd je, naravno, i to da Danica Žižek ni u novoj državi nije prošla (puno) bolje, jer joj je za restauratora krova angažirala majstore fušeraja, pa joj krov i danas – zahvalit će vam se ako ju to pitate – prokišnjava (bar tako tvrdi

Ivan Kuzmić, koji je ovaj film završio 2018.)! Ono što je, međutim – kao da ima potpis prave češke škole – nježno, dirljivo i tako ljudski toplo u ovom filmu svakako je njegov kraj: susret Beate i Danice. I umjesto obračuna štapovima uslijedili su zagrljalj, poljupci, emocije...

»I jedna i druga su, zapravo, žrtve sustava. Kojima su, svaka na svoj način, vjerovala«, zajednički je zaključak i redatelja i scenarista u *Hiši*.

Ako u subotu niste bili na projekciji i pitate se kakve to veze ima s nama, odgovor je jednostavan – nikakve! Kod nas – po načelu »oni bi da ruše, a mi im kao ne damo« – investitori jednostavno dođu i sruše kuće pod zaštitom države u Ulici braće Radića nakon čega slijedi »no-no« prijetnja da ih moraju vratiti u izvorno stanje! Kako sve to izgleda, najbolje ćete saznati ukoliko i sami ovih dana prošetate tim sokakom.

Drugi film, *Sonnyboy iz Stubičke Slatine*, drugo je djelo koje Aleksej Gotthardi Pavlovsky potpisuje kao redatelj i poslužio je subotičkim ljubiteljima bluesa da uživaju u takovima tog prekrasnog glazbenog žanra, ali i da se upoznaju s **Krešom Oremušem** koji ga u svom zagorskom selu živi svakoga dana i koji je zbog te ljubavi imao čast i sreću (ili obratno) da sa svojom usnom harmonikom nastupa i u Sjedinjenim Američkim Državama i kojemu priznanje i riječi hvale (čak i da je najbolji usni harmonikaš na svijetu!) odaju blues veličine današnjice, poput **Federica Bozasa**, **Franka Folgmana**, **Toma Dnewocka**, **Lestera Hunta**, **Jeffa Jensena** ili pak **Robertu Lona Johnsona**. Plus *Cinkuši*, čiji je gitarist **Nebojša Stijačić**, redatelju i predložio snimanje filma o Kreši Oremušu. S druge strane, Krešo o *Cinkušima* veli da su bend koji u svojoj glazbi ima i punka i rocka i etna, pa i bluesa, gdje se i sam pronašao.

I dok su poneki još zviždali upravo odslušane taktove istinskoga bluesera – kad ne svira, Krešo Oremuš vrijeme ubija i inspiraciju nalazi kao kovinotokar u lokalnoj tvornici – uslijedio je razgovor domaćina: predsjednika Udruge za audiovizualno stvaralaštvo *Artizana* i voditelja projekta i programa »Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini«, zagrebačkog redatelja tavankutskog podrijetla **Branka Ištvančića** sa svojim gostima. I dok se Ivan Kuzmić (koji je, usput, toliko oduševljen Suboticom da je javno priznao kako će morati smisliti način da u nju ponovno dođe) prvi puta predstavio ovdašnjoj publici, Aleksej Gotthardi Pavlovsky u njoj je, kao urednik programa pučke i predajne kulture i kao scenarist, boravio i tijekom snimanja dokumentaraca o bunjevačkim Hrvatima: *Pisme, bande, ljudi; Na Vodenj ponedjeljak i Dužijanca*.

Više puta u Subotici je boravio i direktor fotografije u oba filma **Dušan Vugrinec**, koji je – pokazujući na Alekseja Gotthardi Pavlovskog i Ivana Kuzmića – rekao kako on ne umije tako pričati »kao ova dvojica«, opisujući svoj posao pantomimom nošenja kamere na rame i snimanjem »objekta« kroz njeno »oko«. Ali, stanimo makar mi u **Vugrijevu** verbalnu obranu: da njega nije bilo, redatelj i publika od filmova imali bi samo ekran ispunjen crninom.

Zlatko Romić

Predstavljanje u Baji

Leksikografski projekti Hrvata

U Kulturnom centru bačkih Hrvata u Baji 13. rujna nastavljen je niz znanstvenih i književnih predavanja pod nazivom *Hrvatska riječ*. Ovoga puta predstavljen je *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* o kojemu je govorio njegov glavni urednik **Sla-ven Bačić**. U pitanju je projekt koji je pokrenut još početkom 2000-ih u Subotici od strane Hrvatskog akademskog društva. Bačić je ujedno predstavio i najnoviji, 16. svezak *Leksikona* s natuknicama na slovo M (Malj-Mu).

O projektu *Leksikona Hrvata u Mađarskoj*, kojega realizira Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, govorio je ravnatelj Zavoda **Stjepan Blažetin**. Prvospomenuti leksikon objavljuje se u tiskanom izdanju, a dostupan je i u pdf formatu na web stranici svojeg nakladnika – www.had.org.rs, dok se drugi radi samo u elektroničnom obliku na poveznici – <http://leksikon.mhti.hu>.

Obojica predavača govorila su o koncepciji, ali i pro-

blemima i izazovima s kojima su se suočili tijekom dosadašnje realizacije ovih projekata. Predavanju je nazočio i generalni konzul Hrvatske u Pečuhu **Drago Horvat**. Program je realiziran potporom ostvarenom putem natječaja Fonda za upravljanje *Betlen Gábor*.

(Hrvatski glasnik)

Povezivanje manifestacija

Pula film festival u Novom Sadu

Povezivanje filmskih produkcijskih studija, studija za animaciju i vizualne efekte, IT stručnjaka, redatelja, scenarista, producenata, distributera, kao i čitave filmske zajednice – jedan je od primarnih ciljeva prvog *Novi Sad film festivala* koji se održava od 21. do 24. rujna.

Svake godine *Novi Sad film festival* predstaviti će po jedan pobratimski festival lokalnoj publici i medijima. Ovoga puta, u godini kada slave svoj 70. rođendan, to će biti *Pula film festival*, u okviru panela *Sedamdeset godina filmskog festivala u Puli*, u okviru kojeg će govoriti i direktorica festivala **Tanja Miličić**.

U natjecateljskom programu festivala bit će prikazano *Sigurno mjesto*, višestruko nagrađivani debitantski film **Juraja Lerotića** i hrvatski kandidat za Oskara i EFA nagradu. Film je na programu u subotu, 23. rujna, u *Arena Cineplexu*, s početkom u 20.25 sati.

Posljednjeg festivalskog dana, 24. rujna, nastupit će hrvatski rock sastav Damir Urban & 4 uz gudački sastav Camerata Novi Sad. Koncert će biti održan u Srpskom narodnom pozorištu, s početkom u 20.30 sati.

Više informacija o programu dostupno je na internetskoj stranici festivala – nsff.rs.

Predstavljena knjiga *Imati i dati* Franje Ivankovića

Pjesme nadahnute ljubavlju

Osamdesetpetogodišnji **Franjo Ivanković** iz Subotice piše pjesme od 1990. godine, a one su sada sabrane u njegov književni prvijenac, zbirku *Imati i dati*. Knjigu mu je ljetos, u sunakladi s njegovom obitelji, objavila Hrvatska čitaonica Subotica, a povod za objavu bio je autorov 85. rođendan.

Predstavljanje knjige održano je prošle srijede, 13. rujna, u dvorištu subotičke župe sv. Jurja, u kojoj je Franjo aktivan. Urednica knjige **Katarina Čeliković** je ovom prigodom kazala kako Ivanković piše jednostavno i iskreno te optimistično s dozom humora.

Vjera i zahvalnost

»Franjo piše o zahvalnosti i ljubavi prema Bogu, ljubavi prema svojim unucima, djeci, životnoj suputnici. A čak i kad piše o boli, on će pronaći riječi koje će kroz podršku, nadu ili humor, ukazati da život itekako ima smisla«, rekla je Čeliković.

Autor knjige Franjo Ivanković kazao je kako je »sretan i zadovoljan čovjek«, a da mu je kršćanska vjera dala odgovore na to »gdje i kako treba ići, što treba htjeti, živjeti i biti«.

»Želim ići pravim putem, kako je volja Božja, trudim se poštovati svakoga. Raduje me što imam dobru suprugu,

petero djece i dvanaest unučadi. Pisao sam iz ljubavi, želim dijeliti sreću sa svima, ljubav prema bližnjem, ali i onom koji nije dobronamjeran«, kaže Franjo Ivanković.

Ivanković je od 2004. godine redoviti sudionik susreta hrvatskih pučkih pjesnika *Lira naiva*, a osim u zbornicima s tih susreta, pjesme je objavljivao i u kalendaru *Subotička Danica*.

Zahvala obitelji

U ime obitelji, koja je sunakladnik knjige, obratili su se njegov sin **Branimir Ivanković** i kći **Grozdana Spajić**. Oni su svojem ocu zahvalili za to što im je osim života, dao i ljubav prema pisanoj riječi, usadio želju za znanjem i davao snagu da ne odustanu od »leta ka visinama«. Tijekom večeri Franjine pjesme čitali su njegovi unuci.

Bila je ovo prva *Večer stvaralaštva* u dvorištu župe sv. Jurja. Moderator je bio župni vikar vlč. **Tomislav Vojnić Mijatov** koji je u uvodnom dijelu istaknuo kako su svijetu potrebni pisci i umjetnici sposobni naviještati poruku Evanđelja i »omogućiti nam da osjetimo ono duhovno, a da svoj

život pretvorimo u radost, dobrotu, lijepo i plemenito«. U sklopu večeri nastupio je i župni zbor pod ravnanjem kantora **Filipa Čelikovića**.

D. B. P.

Blagoslovljena kapelica sv. Eugena u novosadskoj »katedrali«

Znak zajedništva katolika

Vanjsko proštenje novosadske župe Imena Mariji-
na iznimno je svečano proslavljeno 17. rujna kon-
celebriраном svetom misom koju je, na poziv žu-
pnika **Attila Zselléra**, predstavio beogradski nadbiskup i
metropolit **Ladislav Német**.

Za ovogodišnje su se proštenje vjernici novosadske
»katedrale« pripremili na dvodnevnoj duhovnoj obno-
vi koju je predvodio redovnik, misionar Krvi Kristove, o.
Stjepan Ivan Horvat. Njegova razmatranja o oprost, ži-
votu Crkve i življenju kršćanske vjere, uz poučno osobno
svjedočanstvo, te otvorenost za suvremeno navještanje
evanđelja, privukli su i Novosađane i župljane okolnih
župa, na isti način kao što privlače i desetine tisuća nje-
govih slušatelja i pratitelja na društvenim mrežama.

U propovijedi na dvojezičnoj misi nadbiskup Német,
govoreći o povijesnim okolnostima obrane Beča čiji je
vinovnik bila kršćanska vojska na čelu s poljskim kraljem
Janom Sobjejskim, poručio je da je potrebno zajedniš-
tvo čuvati i njegovati.

»Mislimo na našu budućnost, ovdje, u Vojvodini i u Sr-
biji. Svatko od nas je primio svoje darove i sposobnosti
koje trebamo itekako iskoristiti za sve nas. Iskoristimo
sve mogućnosti da gradimo zajedništvo katolika u cijeloj
Srbiji. Ne mogu Sava i Dunav biti granice. Mostovi pre-
ko tih rijeka trebaju biti za nas najvažniji. Imamo katolike
u centralnoj Srbiji, mnogo manje njih nego ovdje, a oni
puno puta trebaju našu pomoć. Imamo Subotičku bisku-
piju, koja je najjača i koja bi mogla u suradnji s drugim

snagama i dobrim ljudima pomoći u gradnji cijele crkve u
Srbiji. Budimo zajedno. Sile su 150 godina ratovale pro-
tiv Turaka i nisu mogle pobijediti dok se nisu dogovorile.
Neka to za nas bude znak da i mi, ako želimo, ovdje mo-
žemo sačuvati kulturu i jezik, ostati na ovim prostorima,
živjeti dobro u zajednici svih katolika i ljudi dobre volje u
Srbiji«, kazao je nadbiskup.

On je sa svećenicima nakon popričesne molitve sišao
u kriptu crkve, gdje je uređena kapela posvećena sv. Eu-
genu, ranokršćanskom mučeniku, čije se relikvije nalaze
u futoškoj crkvi Srca Isusova, te je blagoslovio prostor
kapele, oltar, ambon i tabernakul. Kapela će služiti za bo-
goslužja i pobožnosti s manjim brojem vjernika. U oltar
kapele položene su moći bl. **Jánosa Brennera** i bl. **Mari-
je Propetog Isusa Petković**.

M. T.

Proštenje u Borči

Katolička oaza u Pančevačkom ritu

U maloj crkvi Uzvišenja svetoga Kri-
ža u Borči proslavljeno je 17. rujna
proštenje. Svetu misu pred za ovakvu
sredinu dobrim brojem vjernika služio
je generalni vikar Beogradske nadbi-
skupije preč. **Róbert Pastyik**, u kon-
celebraciji sa službujućim svećenikom,
vojnim katoličkim kapelanom u Vojski
Srbije **Goranom Avramovim**.

Kao gost, na poziv župljana, misi
je nazočio i zamjenik predsjednika
DSHV-a **Goran Kaurić**, koji se susreo
s tamnošnjim župljanima.

»Dužnosnici naše zajednice nisu do
sada posjećivali ovo mjesto, gdje se
Hrvati i katolički vjernici vrlo žilavo drže.
Sa svećenicima koji ondje služuju do-

govorio sam posjet i suradnju na
uređivanju župnog doma, koji bi, po
uzoru na druge u Banatu, mogao
biti središte okupljanja zajednice.
Susreo sam se i s predsjednikom
mjesne zajednice i najavio službeni
posjet«, kaže Kaurić.

Borča je jedno od najstarijih i
najvećih naselja u Pančevačkom
ritu, međurječju Tamiša, Karašca
i Dunava u južnom Banatu. Prvi
puta se spominje u XV. stoljeću.
Geografski pripada Banatu, a na-
lazi se na teritoriju beogradske
općine Palilula. Crkveno-pravno je
u Zrenjaninskoj biskupiji i, zapra-
vo, čini njezinu prostorno najveću

250 godina subotičke katedrale

Ove godine subotička katedrala sv. Terezije Avilske obilježava jubilej, 250 godina od početka izgradnje. Tim povodom u petak, 13. listopada, u Mađarskom kulturnom centru *Népkör* bit će otvorena prigodna izložba s početkom u 19 sati. Sljedećeg dana, 14. listopada, kada je i posveta subotičke katedrale, bit će slavljen dvojezična sveta misa zahvalnica u 11 sati, a u nedjelju, 15. listopada, na sam dan proštenja bit će sveta misa u 10 sati u čast svetoj Tereziji, zaštitnici katedrale, ali i grada Subotice.

Mise na Bunariću

Biskupijsko svetište Gospe od suza je otvoreno tijekom cijele godine, a organizirane pobožnosti koje su još preostale su:

7. listopada – Kraljica svete Krunice u 9.30 krunica, a u 10 sveta misa.

Tada je ujedno završetak hodočasničke godine.

U susret blagdanima

26. rujna – Kuzma i Damjan

27. rujna – Vinko Paulski

29. rujna – Mihael, Gabriel i Rafael, arkandeli

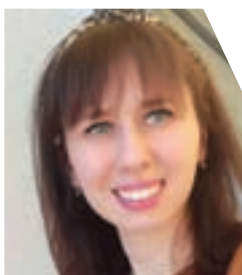
30. rujna – Jeronim

župu. U Borči, među više od pedeset tisuća žitelja, živi i oko 30 katoličkih obitelji, uz nekoliko mješovitih, kako nam je potvrdio vlč. Avramov. Mise se služe redovito nedjeljom i blagdanima u 10.30 sati, a o velikim blagdanima crkva je puna svijeta.

Hrvatska prezimena **Firez, Restak, Garić** svjedoče o podrijetlu ovih ljudi, a i neka druga koja se podudaraju s ostalima u južnome Banatu. Istraživanja nisu nedvosmisleno potvrdila podrijetlo ovdašnjih Hrvata, ali u suvremenom su periodu borčanski Hrvati najviše povezani sa susjednim Opovom.

Crkvice Uzvišenja svetog Križa sagrađena je 1905. i jedna je od tri u Zrenjaninskoj biskupiji gdje je liturgijski jezik samo hrvatski.

M. T.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Kršćanski život i smrt

Kršćanin na sve što mu se događa i što čini život treba gledati iz kršćanske perspektive, jer kršćanstvo nije samo neka odrednica pripadnosti, u nekim situacijama potrebna, a uglavnom beskorisna, kako se danas često doživljava. Ono je životni program, koji proizlazi upravo iz pripadnosti Kristu i njegovoj Crkvi. Apostol Pavao u svojim poslanicama upućuje kršćanske zajednice, a i nas danas, kako se živi ta pripadnost, ne samo površno, nego kako ona postaje program života koji kršćane izdiže iznad banalnosti ovoga svijeta i privodi, već za ovoga života, bliže k Bogu.

Pavlov pogled na život

Kršćanin i smrt i život treba promatrati u svjetlu vjere i svoga kršćanskog poziva. Smrt nije kraj, jer iza nje ne nastupa ništavilo. Ona je prijelaz u nešto novo, ljepše. Ona je za kršćanina put k susretu s Gospodinom. Ni život za vjernika nije zemaljsko življenje koje ga usmjerava ulagati napore u boljitak i povećanje kvalitete boravka na zemlji. On nije ni karijera ni užitak. Život je za kršćanina prolazni boravak na ovome svijetu u kojem nastoji ugoditi Gospodinu. Pavao u Poslanici Filipljanima piše: »Ta meni je živjeti Krist, a umrijeti dobitak! A ako mi živjeti u tijelu omogućuje plodno djelovanje, što da odaberem? Ne znam! Pritiješnjen sam od ovoga dvoga: želim mi je otići i s Kristom biti jer to je mnogo, mnogo bolje; ali ostati u tijelu potrebnije je poradi vas« (Fil 1,21-24). Pavao na smrt gleda kao na dobitak, on se nje ne boji niti je želi odgoditi, kao što radi suvremeni čovjek. On zna da je jedino po smrti moguće ući u potpuno zajedništvo s Kristom. Ne boji se, jer zna da je dobar boj bio, kao što će pisati Timoteju (usp. 2Tim, 1,7). Živio je prema

svome poslanju, koje je odgovorno shvatio, te je nastojao ne iznevjeriti Božja očekivanja. Nije se bojavao ljudi, jer je živio za Boga. To mu je često bilo teško, zato se veseli prelasku k Bogu u vječnost. Ipak on i dalje misli na svoje poslanje, te radi zajednice želi ostati u tijelu, da bi i dalje služio Bogu i ljudima, onako kako to Svevišnji od njega očekuje. Dakle, Pavao o životu i smrti razmišlja samo u svjetlu Krista. Smrti se ne boji, nego je priželjkuje, jer ona je konačni susret s Gospodinom. Ali i živjeti želi samo da bi pomogao onima kojima je navijestio Isusa, da i oni dospiju u konačno zajedništvo sa svojim Spasiteljem. Živjeti želi da bi služio Kristu i Crkvi, ništa drugo za njega život ne predstavlja.

I mi smo poslani

Svatko od nas, jer je kršten, primio je od Krista poslanje. Poslani smo svojoj obitelji, susjedima i prijateljima, kolegama na poslu, naviještati Krista riječima i djelima. Ali, zaboravljamo da smo poslani, zaboravljamo da biti kršćanin znači svjedočiti Krista, širiti Božje kraljevstvo na zemlji, a ne samo tražiti od njega zaštitu i pomoć. A kršćanin je zaboravio da je poslan, pa živi kao i ostatak svijeta, zaboravlja i što je smrt pa je se boji i želi je odgoditi, ne želi o njoj razmišljati. U svjetlu Pavlovih riječi sagledajmo svoj način života, sjetimo se da nas Krist šalje naviještati ga u ovome svijetu. Svatko od nas je primio poslanje koje nas obvezuje da budemo Kristovi u svakoj životnoj situaciji, jer i mi trebamo naviještati među onima među kojima se nalazimo. Kršćanski život nije utrka za bogatstvom i moći, već utrka za spasenjem sebe i svoga bližnjega. Ako tako živimo, smrt nam je onda, kao i Pavlu, dobitak, jer poslanje podrazumijeva i križ, a nagrada je na Nebu.

Kotlovi obitelji Piuković i Kujundžić

Neuništiva starina

»Skoro svi salašari su imali te bakarne kotlove koji su se uglavnom koristili za kuvanje pekmeza, paradičke, i to na katlanki u koju bi se ložilo svašta.

U njima se grijala i voda za kupanje, a koristili su se i kad je trebalo 'pod košulje' grijat vodu«, kaže Grgo Piuković

Na natjecanju u kuhanju ribljeg paprikaša *Alasi i bečari*, održanom 9. rujna u Monoštoru u organizaciji KUD-a Hrvata *Bodrog*, među dvadesetak kotlića bio je i jedan nešto drukčiji od ostalih, u kojem je svoj riblji specijalitet pripremala ekipa Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. U toj ekipi bio je i **Ivan Piuković**, vlasnik spomenutog kotlića, preciznije rečeno kotla, koji već više desetljeća pripada njegovoj obitelji. Nekada se u kotlovima nije kuhao paprikaš, što ne znači da ne može dobro ispasti pripremljen u njima, a o tome čemu su služili nekad pa i sad razgovarali smo s Ivanovim ocem, velikim poznavateljem i čuvarom običaja bunjevačkih Hrvata **Grgom Piukovićem**.

Naslijeđeni i kupljeni

Dolaskom u obiteljski dom Grge Piukovića i njegove supruge **Dominike** u dvorištu nas je »dočekalo« četiri kotla poredanih oko katlanke, pripremljenih za *slikovanje*. Na dnu katlanke ostala je gar, što znači da je na njoj skoro nešto kuhano. Smjestili smo u nju najveći kotao, da vidimo kako to izgleda »u paru« i moj domaćin započeo je priču:

»Tu ima jedan veći i jedan manji bakarni koto, i tu je jedan bakrač u kojem se sad kuva riblji paprikaš u Monoštoru. Ovaj četvrti je liveni gvozdeni tučov. Skoro svi salašari su imali te bakarne kotlove koji su se uglavnom koristili za kuvanje pekmeza, paradičke i to na katlanki u koju bi se ložilo svašta. Kotlovi su se mećali samo na katlanku, nikako na šporelj jer su bili teški za njeg. Ja ne znam da se u njima topila mast, možda ju je kogod u

njima topio za žmare ako nisu imali u čemu drugom. Ali nije baš bilo dobro to raditi u bakarnom, jel je mast znala povući neki ukus. Mast se uglavnom topila u tučovu, to je gvozdeni sud i težak je ko grom, jel u kalaisanom sudu.»

U razgovoru nam se pridružila supruga Dominika, ponosno ističući kako je najveći bakarni kotao donesen iz njene familije Kujundžić.

»Kad sam se udala i kad smo došli ode u varoš, moja majka **Etela Kujundžić** je kazala da ga nosim i da ga više ni ne vraćam, jel tamo on više nikom ne treba. Živili smo na salašu u Maloj Bosni i koristili smo taj koto redovno.«

Manji bakarni kotao Grgi je dala njegova *mater* **Mara Piuković**.

»Gvozdeni tučov sam kupio, dugo sam trago za tim i na kraju sam ga slučajno našo na otpadu i platio za njegov iljadu dinara. Bila je 30 dinara kila, a on je imo 30 kila«, kaže on, dodajući kako su bakarni kotlovi jako izdržljivi, »neće progoreti, ne probuše se, njima nema groba«.

Kotao kao bojler

U kotlovima se grijala i voda za kupanje i pranje.

»Bili su za to i neki limeni kotlovi, koji nisu tako teški ko gvozdeni. U njima se topila i mast ko nije imo tučove, a bakarni su se koristili i kad je trebalo 'pod košulje' grijati vodu«, naveo je Grgo, na što je uslijedilo moje pitanje: »Kako mislite 'pod košulje' grijati vodu? Metne se voda u koto i digod nad njom idu košulje?«

Nakon što se nasmijao, uslijedio je odgovor:

»'Pod košulje' grijati vodu' znači kad se voda grijala za sve što se trebalo prati. Ne samo košulje, al to se tako kazlo. To nije bilo podijeljeno da su se prale samo košulje jel samo donji veš, već sve što je pokupilo crnež, što skineš sa sebe, pa i krevetnina. Sve je to išlo u veliko kopano drveno koto pa se pralo bilim sapunom i praljom. Pantalone je slabo ko prao, a svečano ruvo se nikad nije pralo. Kako je sašiveno, kupljeno, tako je očlo u grob. Pralo se samo ono što se vidilo da se isprljalo«, ispričao je Grgo Piuković interesantnu priču o pranju rublja, koju smo, iako su nam glavna tema bila kotlovi, željeli prenijeti.

Danas se u obitelji Grga Piukovića najveći bakarni kotao svake godine koristi za kuhanje pekmeza od šljiva.

»Metnu se šljive u koto koji se stavi na katlanku i samo se mišaju, bez dodavanja vode. Kako se griju šljive, tako one puštaju čorbu i baš se zna razriditi, tako da uštrapa sve živo. Ove godine smo imali tako dobre šljive da je pekmez oma bio gust i vrlo lako se skuvalo. Pekmez od zardelija ne kuvamo u kotlu, već u velikoj laboški na šporcu«, navodi Grgo.

Na koncu je uslijedilo pitanje postoji li posebna metoda za čišćenje, tj. pranje kotla.

»To se uzme čutak slame, pokupi se gar, pogotovo od čutaka je bila najbolja. Metne se gar u koto i so tim čutkom se žulja. Ako treba, onda se prija čišćenja koto pokiseli, metne se na vruću katlanku i to samo od sebe popušta pa se posli žulja s gari«, pojasnio je Grgo, dodajući kako se kotlovi nisu držali u kuhinji već u »špajcu, komari il na tavanu«.

I. Petrekanić Sič

O prezimenima bačkih Hrvata (LIX.)

Marković

Hrvati su autohtoni stanovnici Sombora. O prisustvu Hrvata u Somboru i okolici svjedoči potpis hrvatskog plemića **Grgura Horvatovića**, pisan na hrvatskom jeziku i glagoljicom od 26. siječnja 1517. u Hajszentlőrincu kod današnjeg Santova. Prodor Osmanlija u srednje Podunavlje i migracije koje su uslijedile s tim u vezi izmijenile su etnografsku kartu regije. Brojna srednjovjekovna naselja su opustjela i vremenom im se čak izgubio svaki trag. Najbolji primjer je sjedište same Bodroške županije, u koju je ulazio Sombor s okolicom – Bodrog. Bez detaljne usporedne analize turskih i mađarskih izvora teško je reći sa sigurnošću koliko je Bačka nazadovala ili možda napredovala u demografskom i privrednom smislu dolaskom Turaka Osmanlija na vlast. Sigurno je međutim da položaj običnih žitelja nije bio zavidan ni prije ni poslije bitke kod Mohača 1526., koja je za srednjovjekovnu Ugarsku značila početak kraja, a za Osmanlije početak 150 godina prevlasti u Srednjoj Europi.

Osmanska vladavina

Osmanska vladavina je možda jedno od najmanje poznatih razdoblja u povijesti Bačke i šire. Turski izvori su sumarne prirode i ne dozvoljavaju detaljnu analizu demografske situacije u Bačkoj. S druge strane, izvori kršćanske provenijencije su nepotpuni i bacaju samo slabo svjetlo na opće prilike. Sigurno je da su Hrvati bili prisutni u Bačkoj u većem broju u 17. stoljeću. U turskim izvorima se javljaju pod imenom Šokci. Turski sultan **Ahmed I.** izdao je 1615. ferman (zapovijed) u kojem uzima Hrvate i Mađare pod svoju zaštitu od pokušaja Pečke patrijaršije da ih stavi pod svoju duhovnu vlast. Ovaj ferman je 1620. prosljeđen somborskom kadiji (sucu) **Salihu Benu Šem-sinu** i segedinskom kadiji **Dervišu Mehmedu**. Međutim, tek iz pisma katolika iz Baje, Bajmaka i Sombora rimskom papi od 10. rujna 1668. doznaju se imena pojedinih Hrvata u Bačkoj. Iz Sombora su zastupljeni u pismu **Pilip Ačia** (tj. **Hadžija**) i **Tomaš Garić** (možda po Gari?). Pismo katolika iz Sombora rimskom papi od 6. ožujka 1677. donosi veći spisak Hrvata iz Sombora: **Đuro Jurić**, **Tomo Marković**, **Pajo Mazdević**, **Nikola Kolarić**, **Nikola Antunović** (možda **Antunić?**), **Josip Filipović**, **Pajo Ivanović**, **Marijan Jurić**, **Đuro Marković**, **Marko Stipanović** i **Ivan Juričić**. Ovo je jasan dokaz da su Hrvati i obitelj Marković bili prisutni u Somboru već prije Velikog turskog rata 1683. – 1699. koji je donio nove migracije i s tim u svezi političke i demografske promjene.

Oslobođenje

Hrvati Somborci sudjelovali su u oslobođenju Bačke od Osmanlija. Njihova »momčad« nalazila se u sklopu somborske narodne milicije, a pod zapovjedništvom kapetana iz obitelji Marković. Naročito se istaknula u bitkama kod Slankamena (1691.) i Sente (1697.). Kod Slankamena je poginuo somborski kapetan **Dujo Marković**. Karlovačkim mirom 1699. Bačka je sa Somborom ušla u sastav Habsburške monarhije. I u vrijeme ustanaka mađarskog nacionalnog prvaka **Ferenca Rákoczija** (1703. – 1711.), Hrvati Somborci su igrali vidnu ulogu. Ratovali su protiv mađarskih ustanika ne samo u Bačkoj nego i u Transilvaniji i Gornjoj Ugarskoj. I tada su ih vo-

dili, kao i u vrijeme Velikog turskog rata (1683. – 1699.), njihovi prvaci Markovići – braća **Đuro** i **Matija**. Markovići su sudjelovali u borbama. Za svoje su podvige dobili od habsburškog cara **Leopolda I.** plemićku povelju, koja je objavljena u Laxenburgu 29. svibnja 1690. Međutim, tek 1718. su i službeno ušli u red bačkih plemića, kada se Bačka županija ponovno sabrala poslije praktički dva desetljeća konstantnih sukoba.

Potomstvo

Grana Đure Markovića iznjedrila je **Adalberta Markovića** (1749. – 1819.), tužitelja Bačke dvorske komore, prisjednika (assessor) sudbenog stola Bačke županije i ravnatelja za pravne poslove Društva Franzovog (Franjinog kanala). Matija je ostavio iza sebe sinove **Marka Markovića** (umro 1756.) i **Josipa Markovića** (1712. – 1789.). Marko se istaknuo kao somborski kapetan, visoki časnik Potiske i Slavonske vojne granice (krajine). Josip je bio somborski sudac od 1769. do 1787. Pod njim je Sombor počeo dobivati oblike srednjoeuropskog grada. Josipova grana Markovića iznjedrila je svjetski priznatog austrijskog speleologa **Adalberta Markovića** (1897. – 1941.), koji je sahranjen u Somboru.

Otvorena knjiga

Književna tribina, nazvana »Otvorena knjiga«, zamišljena kao projekt izravne komunikacije literarnog stvaratelja i njegove publike, pokrenuta je u Subotici 1979. godine. Prvi njen gost u ožujku iste godine bio je poznati jugoslavenski pisac **Mirko Kovač**. Tribina je održana u čitaonici Gradske knjižnice uz organizacijski doprinos Doma omladine i pionira i Sekcije pisaca. Pozivnice su poslane na određene adrese, a pratio ih je i primjerak knjige *Vrata od utrobe*, nagrađene NIN-ovom nagradom. Gosta večeri i njegov književni opus predstavio je **Vuk Krnjević**, član žirija prestižne nagrade kojom je Kovač slavodobitno ovjenčan. Dobar prijam publike potaknuo je nastavak djelovanja ove tribine, a vremenom je organizaciju nastavilo Radničko sveučilište (danas Otvoreno) u Subotici, gdje su se i održavali ovi kulturni susreti. Uslijedila su brojna gostovanja renomiranih jugoslavenskih književnih imena, ali i autora iz drugih intelektualnih sfera (filozofija, ekonomija, društvene znanosti), na radost svih poklonika kvalitetne pisane riječi. Kako je to bilo svih godina »Otvorene knjige« priča sociolog **Dušan Torbica**, jedan od najzaslužnijih za organizaciju ovih tribina i gostovanja renomiranih imena koji su na tribinu dolazili.

»Odmah moram reći kako je organizacijsko objedinjavanje navedenih gradskih kulturnih institucija bilo u cilju sprječavanja dupliranja i multipliciranja više manifestacija na pojedini datum. Operativni dio posla preuzelo je tadašnje Radničko sveučilište (poslije preimenovano u Otvoreno), gdje sam ja radio kao stručni suradnik i bio angažiran kao urednik književne tribine 'Otvorena knji-

ga'. Organizacijska priprema trajala je u prosjeku nekih mjesec dana, a podrazumijevala je dogovor s potencijalnim književnim gostom i postupak otkupa određenog dijela tiraže njegovih knjiga kako bi iste bile podijeljene posjetiteljima tribine. Naravno, nastojali smo knjige otkupljivati po najpovoljnijim cijenama i što većim popustima i mogu reći kako nam je to u velikoj mjeri uspijevalo. Što se tiče odabira gostiju, o njima je odlučivao stručni savjet (predstavници gradskih kulturnih institucija, profesori književnosti, **Slobodan Marković** i **Boško Krstić** (najzaslužniji za inicijaciju i zaživljenje cijeloga projekta), **Radomir Babin**, **Milovan Miković**, **Marija Šimoković**, **Boško Kovačević** i dr.), a nekad je kriterij bio sam autor i atraktivnost njegove ličnosti, dok bi se znalo da odlučuje kvaliteta neke knjige i iznenadna popularnost do tog trenutka javnosti manje poznatog književnika. Što se tiče samih imena, zbilja mi je teško izdvojiti neko od njih (održano je pedesetak 'Otvorenih knjiga'), ali ako bih baš morao to bi bio, jedno vrijeme naš sugrađanin i književni velikan, **Danilo Kiš** sa svojom čuvenom knjigom *Grobnica za Borisa Davidovića*. Nažalost, tribina je, unatoč svojoj popularnosti i odličnoj posjećenosti, u svojoj originalnoj formi i postavci 'ugašena' koncem osamdesetih godina prošloga stoljeća«, navodi Dušan Torbica.

Među prezenterima ove književne tribine bio je povjesničar umjetnosti, likovni kritičar, kroničar, erudit i pisac **Bela Duranci** (na fotografiji desno).

D. P.

Susret ministranata u Monoštoru

Susret ministranata Subotičke biskupije, hrvatskog govornog područja, održan je 16. rujna u župi sv. Petra i Pavla u Monoštoru. Oko 160 ministranata iz raznih župa Biskupije okupilo se u pratnji desetak svećenika. Sve njih pozdravio je i spremno dočekaio župnik domaćin vlč. **Dražan Dulić**.

»Kako je na početku misnog slavlja vlč. **Dragan Muharem** rekao ovaj susret ministranata je važan, jer su oni poslužitelji oko oltara, stalno su u doticaju s liturgijom i znaju što se događa oko oltara«, ističe župni vikar subotičke katedrale vlč. **Damjan Pašić** i pojašnjava: »Ministranti su nama svećenicima velika pomoć, najbliži su oltaru i Isusu, i uz njih liturgija može izgledati i biti ono što i treba.

Stoga je ovaj dan izabran samo za njih, kao zahvala, mogućnost za upoznavanjem, kao duhovna ali i društvena obnova. Međusobna povezanost ministranata na oltaru je prisutna, ali unutar župnih zajednica, a ovo je mogućnost da se ministranti upoznaju i sa svojim vršnjacima iz drugih župa biskupije«.

Osim toga, ministranti su ovoga puta imali mogućnost i za provjeru znanja (kviz znanja), kao i za sportske aktivnosti, gdje su pokazali svoje znanje, ali i vještine.

Po riječima vlč. Pašića ove godine je održano natjecanje u kvizu znanja, zatim natjecanje u malom i velikom nogometu, u stolnom tenisu, šahu i povlačenju konopca, a s ministrantima su bili mladi svećenici ove biskupije.

»Ovo je prva godina da smo pripremili i medalje i trofeje, pa je radost među nagrađenim bila još veća. Sva prva mjesta su dobila medalju i diplomu, s time da medalja ostaje pojedincima, diploma ide župi, a u pojedinim disciplinama su dodijeljeni i trofeji, koji također idu u župe«, priča vlč. Pašić.

Ministranti su se pokazali i u kvizu znanja koji se odnosio na znanje o liturgiji i dijelovima mise. »Kviz znanja je pokazatelj koliko ministranti znaju i koliko je potrebno dodatno raditi s njima. Što je liturgija i kako se prema njoj odnositi. Jesu li svjesni što im je zadaća i zašto su oko oltara ili je to samo onako za fotografiranje«, kaže velečasni.

Pašić ujedno najavljuje i da je u pripremi knjiga za ministrante u kojoj će sve potrebno biti objedinjeno na jednom mjestu, a koja će biti dostupna u svim župama, ali i svakom ministrantu pojedinačno.

Ž. V.

Foto: Vedran Jegić

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: Tea Rica

IDEM U ŠKOLU: OŠ Moša Pijade, Bereg – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: treniram kajak

VOLIM: crtati

NE VOLIM: svađu

U SLOBODNO VRIJEME: igram se

NAJ PREDMET: matematika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: trenerica

Too optika

DR. TOOTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Poklanjam autorsko djelo. 40 inovacija, tehnologija, izuma, poslovnih projekata iz raznih oblasti proizvodnje i usluga. Tel.: 064/499-2342 (viber).

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 m od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa više.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

GRADSKA UPRAVA GRADA SUBOTICE TAJNIŠTVO ZA GRAĐEVINARSTVO

U skladu s člankom 50. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020, 52/2021 i 62/2023) i čl. od 55. do 68. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade planskih dokumenata (*Službeni glasnik RS*, br. 32/19)

Oglašava JAVNI UVID u

Nacrt Plana generalne regulacije za naselje Kraljev Brig
Javni uvid može se obaviti od 25. rujna do 24. listopada 2023. godine, radnim danima od 8 do 12 sati, u Gradskoj upravi Subotice, Trg slobode 1.

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid u Plan u Gradskoj upravi Grada Subotice, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, ured br. 204 i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Primjedbe na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 i 9), od 25. rujna do 24. listopada 2023. godine.

Javna sjednica Komisije za planove bit će održana 31. listopada 2023. godine u 13 sati u zgradi Stare gradske kuće (u Plavoj sali), Trg slobode br. 1.

Pravne i fizičke osobe mogu pred Komisijom za planove obrazložiti svoje primjedbe koje su u pisanom obliku dostavljene tijekom javnog uvida.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 26. 9. 2023.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Talijanske Alpe

Na vrhu šiljaka

Moram zapisati neobičnost ovog dana. To se, naravno, vrti oko mog života u Mađarskoj. Nadam se da neću riskirati da mi dosade ovi dojmovi, ali oni su jači od mene i vrijedni su rizika. Svakodnevni život sastoji se od malih stvari, ali velikih iskustava. Danas dok sam čekala u redu u jednom trgovačkom centru doživjela sam sirenu. Odjednom je cijeli centar bio obavijen vrlo glasnim zvučnim upozorenjem. Ljudi oko mene su pričali na mađarskom, ali ja ništa nisam razumjela. Neki su ostavili stvari na pultu i izašli van. Svi oni u hodniku krenuli su prema izlazu. Pitala sam, na engleskom, ljude oko sebe što se događa, ali nitko nije razumio što sam pitala. Nešto su govorili na mađarskom, ali ne znam što. U jednom trenutku sam čula ženu kako nešto pita i u svom pitanju izgovara »bomba«. Hm, nije se činilo kao bomba jer nitko nije trčao, ali osjećala sam se vrlo bespomoćno. Onda je zvuk stao i pitala sam trgovkinju što se događa, na što mi je rekla da ni one ne znaju. Na kraju se ništa nije dogodilo osim niza događaja koji su se dogodili u meni. Prije mi se taj nesporazum s ljudima, na dnevnoj bazi, sviđao, ali u ovakvim situacijama... Ne znam. Ovaj put sam bila lišena neke tjeskobe koju su mi mogle donijeti nepotrebne informacije, ali sam bila svjesna i da bih mogla biti uskraćena za nešto važno. Što učiniti sljedeći put kad zazvoni? Trčati prema izlazu? Već se vidim kako sljedeći put trčim. Zanimljivi su svi ti svakodnevni izazovi koje život stavlja pred nas.

Spas je u selu

Mislim da bih na znak sljedećih sirena mogla otrčati u najljepše selo u Italiji. Ne znam koliko ljudi zna za njega. Iskreno, nisam ni ja znala. Otkrila sam to tek kad sam otkrila svoju želju da putujem u Dolomite. O čemu ću također pisati. No, vratimo se Santa Maddaleni. Ovo veličanstveno i lijepo selo nalazi se na sjeveroistoku zemlje,

koje se proteže između doline Tirol i podnožja Dolomita. Ušuškano na nadmorskoj visini od oko 1.350 metara, okruženo prekrasnim planinama i livadama, ovo malo selo dom je za 400 stanovnika od kojih se većina bavi turizmom.

Zaštitni znak svete Magdalene je istoimena crkva posvećena ovoj svetici, no ovo je odredište zapravo idealno mjesto za sve one koji vole uživati u pravoj netaknutoj prirodi i koji su željni istraživanja brojnih ljepota Pueze-Odlea, parka prirode koji nosi epitet »Otvorene knjige o Dolomitima«.

Raskošna domaća hrana, koja predstavlja spoj rustikalnih talijanskih okusa i utjecaja austrijske kuhinje, inspirira goste ovog mjesta da se iznova vraćaju u ovaj dio Italije.

Što se hrane tiče, vjerujem da bih u njoj uživala bilo gdje u Italiji. Ovoga puta ipak želim više pažnje posvetiti Dolomitima. Ili barem pokrenuti priču o njima.

Fotogeničnost kao kriterij

Ne znam puno, a svoje dojmove spremam na temelju fotografija, a ako ćemo po njima, Tre Cime di Lavaredo su bez premca najfotografiranija prirodna atrakcija u Dolomitima. Šetnja ovim nevjerojatnim vrhovima je obavezna, bez obzira jeste li u Dolomite došli planinariti ili ne. Kružna staza oko Drei Zinnen, poznatih šiljaka, duga je oko 10 kilometara i traje oko tri i pol sata.

Kad sam već započela priču o Dolomitima s epitetom najljepših, moram nastaviti s jezerom Lago di Sorapis. Kažu da je jezero toliko lijepo da sati sjedenja pored njega neće biti dovoljni da upijete svu ljepotu. Naravno, zanimljiva je i priča o tome kako je jezero postalo začarano.

Odabirom ove tri destinacije na Dolomitima započinem priču o njima i nadam se pokrećem želju za više.

Gorana Koporan

Hrvatska bez četvrtfinala

Unatoč domaćinstvu u Splitu i igranju pred domaćom publikom u dvorani Gripe (dom najvećih uspjeha košarkaša *Jugoplastike*) Hrvatska teniska reprezentacija nije se uspjela plasirati u završnicu najmasovnijeg svjetskog teniskog momčadskog natjecanja. Put u Malagu izborili su, posve iznenađujuće, momčadi na koje, u konkurenciji domaćina i SAD-a, nitko nije ozbiljnije računao: Nizozemska i Finska.

Nekoliko važnih faktora

Izbornik **Vedran Martić** se neposredno prije početka kvalifikacijskog turnira u Splitu našao u vrlo neugodnoj situaciji, jer je **Borna Ćorić**, prvi reket Hrvatske i 26. igrač ATP ranking ljestvice, zbog ozljede morao otkazati nastup. Obzirom na ozljedu koju već dulje vremena vuče **Marin Čilić**, crveno-bijela momčad ostala je nominalno na **Borni Goji** (do tada drugim ili pričuvnim igračem) i splitskoj mladosti: **Dujom Ajdukovićem** i osamnaesto-

godišnjim **Dinom Prižmićem**. Izuzev Goje (ATP 77.), ostatak hrvatske reprezentacije još uvijek je daleko od stotinu najboljih tenisača na planetu. A na drugoj strani mreže, tijekom tjedan splitskih dana i tri kvalifikacijska susreta stajali su: **Tiafoe** (SAD, ATP 11), **Paul** (SAD, ATP 13), **Griekspoor** (Nizozemska, ATP 24), **McDonald** (SAD, ATP 39), **Ruusuvuori** (Finska, ATP 57). Plus u igrama parova sastav je bio još teži: **Krajicek** (SAD, ATP 1), **Koolhof** (Nizozemska, ATP 4), **Ram** (SAD, ATP 5), **Heliovaara** (Finska, ATP 30).

Znatno oslabljena hrvatska reprezentacija borila se maksimalno, unatoč svemu navedenom, i čak je imala svoju šansu za plasman u četvrtfinalu.

Borna Gojo

Još od trenutka kada se ustalio u Davis cup momčadi i počeo nizati pobjede protiv tenisača iz Indije, Australije, Italije, Srbije, rođeni Splićanin je ukazivao na svoj veliki

talent i sklonost pokazivanju najboljeg tenisa kada je to najpotrebnije. Bilo je tako i ovoga rujna u Splitu. Borna je svladao favoriziranog Tiafoea i otvorio vrata željenoj velikoj pobjedi protiv SAD-a. Par Dodig/Pavić trebao je dovršiti posao i donijeti potrebiti drugi bod, ali na drugoj strani su se ispriječili Krajicek/Ram. Imala je Hrvatska vodstvo u tie breaku prvoga seta 4:2 i smash **Dodiga** za 5:2, ali

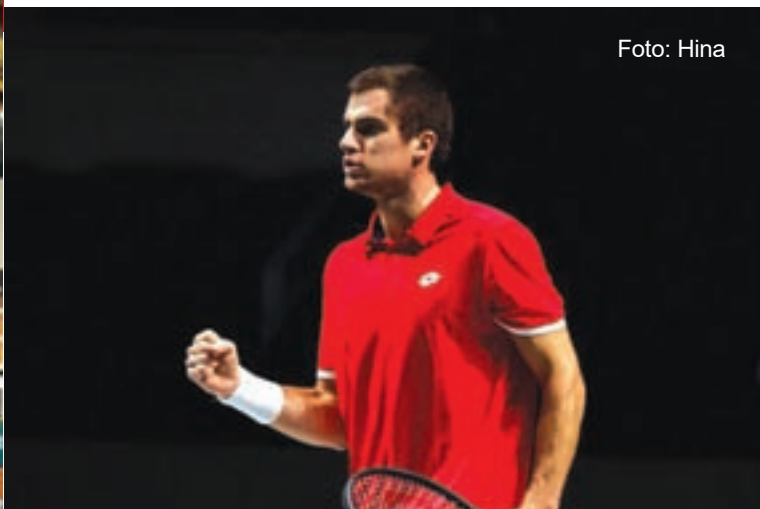

Foto: Hina

je na koncu izgubila taj presudni set. Uzeli su drugi, ali su Amerikanci slavili u trećem 6:2. Prvi reket Hrvatske donio je bod i u posljednjem susretu protiv Nizozemske, koji istina nije rezultatski ništa značio, ali je imponirala njegova igra i požrtvornost tijekom cijelog susreta. Svladao je znatno bolje rangiranog Griekspoor i barem malo razveselio tužnu splitsku publiku. Na koncu, još jednu radost donio je svojom pobjedom neplanirano sastavljeni par Ajduković/Pavić.

Budućnost

Hrvatska Davis cup momčad ima lijepu budućnost, jer Borna Gojo ima svega 25 godina, Duje Ajduković 21, a Dino Prižmić tek 18. Plus Borni Čoriću je 27 godina i svi oni, uz igrače parova za koje često ne vrijede uobičajeni singl limiti godina – Dodigu je 38, a trenutačno je drugi tenisač svijeta, činit će još dugo reprezentativni sastav. U Splitu nisu uspjeli, ali tko zna što nosi sljedeća sezona Davis cupa. Nemojmo zaboraviti kako je Hrvatska u krugu samo 10 svjetskih reprezentacija koje su uspjele dva ili više puta osvajati ovaj vrijedni trofej. Hrvatski tenis slavio je 2005. i 2018. godine.

D. P.

POGLED S TRIBINA

1. HNL

Osam prvenstvenih kola je odigrano u Prvoj hrvatskoj nogometnoj ligi, istina ima još nekoliko odgođenih susreta (zbog europskih utakmica), ali već se lagano naziru

Foto: Hina

vjerojatne konture budućeg izgleda tablice. Prvo mjesto i dalje drži *Hajduk*, ali trećeplasirani *Dinamo* ima dva susreta manjka (jedan je upravo derbi), no neovisno od tih susreta čini se kako će i ove sezone borbu za naslov vo-

điti zagrebački i splitski klub. Objektivno samo još, koncem prijelaznog roka, znatno ojačana *Rijeka* ima šanse uključiti se u utrku za prvo mjesto, ali prema viđenom veće šanse su na strani *Hajduka* i *Dinama*. *Bili* su furiozno krenuli (5 uzastopnih pobjeda), a onda su doživjeli dva posve neočekivana poraza (*Istra* i *Gorica*) i kompromitirali sve do sada postignuto. S druge strane, *Dinamo* je nakon nešto lošijeg starta, uvjetovanog zgusnutim euro obvezama i neplaniranim ispadanjem iz Lige prvaka i Lige Europe, konačno uhvatio domaću brzu liniju i ekspresno se nizom pobjeda vratio u vrh ljestvice. *Hajduko*-

va, za hrvatske prilike, golema bodovna prednost se brzo istopila, i sada se sve vraća na izjednačene startne pozicije. Što se tiče »donjeg doma«, *Rudeš* je glavni kandidat za ispadanje, ali će zato borba za izbjegavanje pretposljednog mjesta biti velika i čini se posve neizvjesna do samoga kraja. Jer razlika između devete (*Slaven*) i šeste pozicije (*Varaždin*) je svega četiri boda. Prijelazni rok je završen, najveće hrvatske momčadi su dosta izmijenjene – prije svih branitelj naslova *Dinamo* i pobjednik kupa *Hajduk*. Stiglo je puno novih igrača i nekoliko povratnika u

1. HNL (**Ademi**, **Pjaca**) pa u nastavku prvenstva možemo očekivati još bolje i neizvjesnije susrete u borbi za naslov prvaka Hrvatske.

D. P.

Umotvorine

- * Tko drugom sreću želi, sam u nju upada.
- * Svatko je baštovan svoje duše.
- * Pustite život iz kaveza zvanog moranje.

Vicevi, šale...

- Halo, bako, zovem da pitam kako si?
- Pa pitaj.
- Kako si?
- Ne pitaj.
- Djede, kako si upoznao baku?
- Na Facebooku.
- Čekaj, kako kad toga nije bilo tada?!
- Na koju ti baku misliš?

Mudrolije

- * Ljudi su kao ogledala – birajmo one u čijem prisustvu smo lijepi.
- * Najveći razlog stresa je konstantno pokušavanje da budemo nešto što nismo.
- * Izgovorene osobne istine, čak i kada nisu ugodne, zbližavaju i povezuju.

Vremeplov – iz naše arhive

**Rešetari, 2013.,
sudionici iz Vojvodine**

Gustiranje

Piše: Ivan Tumbas

Svatovi

U oči mioljskog lita uvijek je bilo radno, al pokadgod i paradno. U ta vrmena se navik pravili svatovi na našim salašima. E, gustiram ja bandoglav, al kad zaintačim: tako el nikako. »Ženiću se«, velim bači i nani... Ko da je sad bilo. Oni se niki zgledali, pa mi đipe čestitat. Veridba je bila svečana, tu su se pretelji pogodili. Prsten je darovan mladoj, crveno ruvo, papuče, marama i sve što pripada; u to će se prisvuć kad bude forgotaš. Sve je išlo brzo, jel dočekat snaju na salašu je radost velika, kaže mater. Salaš se dotiravo podmazivo, mazo blatom pomišan s ječmenom plivom. Sve se krečilo. Ambetušu di kojim salašima se odslikavo, jel šaralo cikvajs farbom. Zato je pod odžakom najviše dotiravalo, jel se zbog svakidašnjeg kuvanja i grijanjem se abo. Pripravilo se i meso, bilo je disnotora, vaki i naki. Ženska čeljad su abriktovala i ađustirala mušku čeljad tim poslovima. Košara, svinjaki, košinjac, ambar, ta sve se do reterata dotiravalo. Kad se sve dotiralo, išlo se zvati goste u svatove. U ta vrmena je bilo više aldumašča neg obično, el tribalo je svu rodbinu obač pa nisu bili alvatni s vrmenom. Isprva se zvao kum s muške strane, dok sa ženske stari svat. Mladoženja je razbiri mastalundžije, dok mlada svoje jenge. Aldovalo se više neg obično, jel svi su žellili da budne najsvečanije. Svirci su zapovijeđeni. Onda se nisu pravili zajedno svatovi kugod sad, neg obaško. Uoči svatova komšije su po običaju dolazili pomoć. Komšije su najveći rodovi, a još kad se paze. Poso mlađe mušku čeljadi je bio sklopit šatru. Za starije prilivat iz buradi vino i rakiju u boce. Ženska čeljad su razvijala tisto za čorbu i pripravljala sitne kolače. Kad se radi taki poso, uvik ima podikake komendije. Eto, dogodilo se da se dva dide tako navaćale kad su prilivali vino da nisu mogli ustati sa šamedle. Smije dragosti, šale na pritek. Došlo dan svatova. Molila se svakidašnja krunica za lipo vrime da se snaša ne izvalja. Ilo je nastavljeno u koje doba noći, da se sve pripravi na vrime. Čorba morčija, paprikaš se kuva, pečenica se peče u bubljanoj peći, sve ide po zapovijeđenom. Šatra okićena, ta sve pod konac stoji. Svirci zasvirali kolo, tute se ona vaćaju ukolo, svi veseli podvikivaju. Gosti dolaze na karucama, jel lemuzinama. Onda se torta donosila ukrasjena kojekakim ukrasima. Na pridviđeno misto u salaš su se nosile torte, vrlo oprizno. Stigli kumovi i stari svat i starosvatica, naravno i enge. Podvikivaju, pa se marvaše. Svirci sviraju, oma u kolo se vaćaju, mastalundžije do enga jel moždar iznikne nova ljubav. Eh, kad se sitim ti lipi uspomena! Puna avlija svita, svi veseli. Da, rod Felo kad je dovo tele u dar, a bilo je sprdnje pa je Vranje dovo matoru kozu kojoj se vuku vimena po zemlji, a debelu kuvertu pruža. To se sve privaćalo u šali i veselju. Naposlitku došlo župnik, pa se i on uvatio u kolo. Bože, toliko radosti, veselja al najviše kod matere, koja izgubila glas od podvikivanja. Došlo vrime vinčanja, stigli oblazači. Sve ukrašeno u crkvi. Tamo prid oltarom smo se vinčali. Prsten metnut na prst, dan-danas nisam skinio. Snaša došla na salaš. Veseli svi, najviše nana koja je kiti zlatom i novcima. Ubrzo su došli tortari za snašom, enge i mlađa čeljad. Igra se kolo, sve se pra digo. Za večerom po običaju su svirci išli od astala pa svakom odsvirali po koju pismu. Večera je bila svečana. Došla ponoć, došli pođani. Na jedvite jade svi postajali u šatru. Lažna snaša je bila zdravo lipo opravljena, sva umazana puderom, karminom. Pa kad ta snaša poljubi, ne mož se poznati prid ogledalom. Došla snaša obućena za okrećanje u cveno ruvo. Forgotaš je trajao dugo dok se nisu svi izređali, jel snaša sad vrše. Pretelji su se razilazili i očli. Veselje je trajalo do nedilje poslipodne. Bože, brzo prošlo vrime. Danas slavimo trideset pet godina braka, ostala uspomena podvućena na proujalo vrime.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Košarka

Evobaka Janja žuri ko da ju vitar nosi. Ni prav se ne stigne podić za njom. Jest da j' najstarija, al ju niko ne može sustić. Ni posmišćale se redovno nisu baka Tonka pridžabila sve. Jest, ona što j' najviše ćutava što b' rekli. Još trči, marama joj se razvezala štagod kazat već skoro viče: »Žene drage, Mame dite naše pametno, ćeljadi ta stigo nam spas. Eto predstavili nam sinoćke košarku. I to taku da niko na nju ne može ništa kazat. I to ni napravio ma ko, već glavni. Ko ni gleda jel još čo u te košarke sve će bit jeftnije neg prija. Stigo spas za ćeljad, za cili narod. Čak je i naš glavni pojio sa svojom vala desnom i livom rukom kako se kaže taj parizer. Bilo milina gledat kako krov siču, mažu ga pa slažu kalotine od parizera. Kako sam razumila, taj parizer će nam bit spas. Jest da j' i ono drugo što j' u te košarke što će pojeftinit važno, al taj parizer je čudo. Tako su ga slatko jili da sam i ja čim su jili očla kod nas u špajz i frižider vidit da ga i mi možda nemamo. Da se jide kod nas. Al Bože dragi nisam ga našla. Baš mi bilo žo. U te košarke štagod će otić i za sto dinči dole. I to ni sam od jila već i za malu dicu i za prat. Ta ćeljadi za sve«. Ta ni redovno ni završila divan, strina Evča nastavlja: »Ćeljadi vite, neg sade još kaže kogod da se država ne brine za svoju ćeljad. Da u nje nema uvik za svakog. I za siromaške i za one što imu mal više. I di to još možu svi vidit kako glavni ljudi jidu ono što jidu ćeljad, cili narod«. Bome gledim baka Janja triše znoj sa čela a ni vrućina, odviše nije. Razvezala maramu, trisnila je prid sve. Taku ju bisnu nisam vidio nikad. »Sto ti taraba, sto ti mrča, sto ti muka, duka ti tvojga, bođane ti, Bože dragi, Gospo draga, ta ne smijem ni stoto covat što znam i mogu, oprostite mi što i mislim na to. Ta ovim ženama ko da su vrane mozak popile, ko da su bunike jile, ko da su bile tri dana pijane pa još nisu došle k sebe. Ta kaka košarka nas može spasit. Ta biće jeftnije ono što j' poskupilo toliko da neće ni ositit da će pojeftinit. Ta, to j' divan za sirotinju. I taj parizer! Da ne misli kogod da j' to štagod sjajno ko onaj Pariz. To j' najgorja od najgorje salame. Ako niste znali, to se pravi od onog što se ne baci. Čak se možda i ne smije bacit. Toliko virovat da će nam od tog bit toliko bolje... Ta, Tonka i ti Evča divanite ko da krstite niste«, baka Janja će. Na to će Baka Marica: »Jaaaaanjo, pa imaš pravo. Ko uvik! Ta zašto j' to sve i moralo poskupit tako kad sad sam tako može i pojeftinit? Ko što uvik kažemo da država može sve, zašto j' dozvoljila da sve tako poskupi? Ko j' tu lud? Prvo poskupi u nebesa, kogod se opari, bućelar debelo napuni onda pojeftini. A i to što će pojeftinit je sam do kraj godine. I što j' još gorje: pojeftiniće ono što sirotinja kupuje, a taki j' najviše. Oni što živu ko bubrig u loju, da je ne spominjem, tima svejedno«. E, vidim saće i baka Manda: »Ćeljadi, pa tako j' uvik. Uvik kogod izmisli kaku košarku. Ako sirotinja ne proguta ovo, onda će progutat ono. A to ono da će penzioneri dobit pomoć, ne smijem ni kazat koliko. Ta šta ima tu ko pomagat kogagot. Triba dat svima posla i redovne plaće. Onda bi i penzije bile redovne. Niko nigdi ne bi bižo već bi svi bili kod kuće«. Ćutim ko miš u mekinja. Mislim se da mi baš propalo probat taj parizer. A i ta košarka ko da baš i ni tako čudotvorna kako izgleda.

U NEKOLIKO SLIKA

*CROz kuhinje Vojvodine,
Petrovaradin*

Tičije mliko

Recept za *tičije mliko* može se naći i pod nazivom *šnenokle* ili *pardižet*. Iako je ovaj lagani, zrakasti desert specijalitet austrijske kuhinje, on se odomaćio i na ovim prostorima, te ga mnogi smatraju tradicionalnim desertom. Možda je nepravедно smaknut u drugi ili čak treći plan zbog novijih kolača koji iziskuju manje vremena i pripremu po principu »smuti i salij«. Iako iziskuje određeno vrijeme, spada u jednostavnije deserte, a njegova kremasta struktura i *vazdušasti* bijeli »oblaci« traže »još«. Ako ste pomislili da se moraju pomuziti ptice, ne, nije toliko komplicirano, ali pripremljen mora stajati u hladnjaku. Istina, još uvijek nije ustanovljeno koliko dugo može ostati, jer se obično pojede prije nego li se itko sjeti ispratiti taj proces.

Sastojci:

1 litra mlijeka
4 cijela jaja
12 žlica šećera
2 jušne žlice brašna ili 1 žlica gustina
1 vrećica vanilin šećera

Priprema:

Jaja razdvojiti – posebno bjelanjke, a posebno žumanjke. Bjelanjke pjenasto umutiti s četiri jušne žlice šećera i prstohvat soli. U žumanjke staviti također četiri žlice šećera te ih dobro umutiti pjenjačom. Nakon mućenja u njih dodati brašno ili gustin te sve dobro sjediniti uz pomoć 1/2 dl mlijeka (kako bi se lakše razmutilo). Ukoliko želite da vam krem bude rjeđi, nemojte dodavati brašno niti gustin, jer će se prilikom hlađenja isti još zgusnuti. A ako volite gušći krem, onda možete dodati nešto od nevedenih sastojaka.

U litru mlijeka staviti 4 jušne žlice šećera i vrećicu vanilin šećera i ostaviti da se kuha. Mlijeko treba početi strujati, ne ključati, te ga onda smanjite na nižu

temperaturu i u njega postupno žlicom dodajite bjelanjke. Kako se bjelanjci ne bi lijepili za žlicu, prilikom svakog uzimanja bjelanjaka popopite ju u mlijeko. Bjelanjci (u obliku knedlice) će nakon minutu-dvije biti kuhani, a prilikom kuhanja ih uz pomoć žlice možete prelijevati mlijekom s gornje strane. Nakon minute pažljivo žlicom okrenuti bjelanjke da se i druga strana skuha. Kada su gotove, knedlice vadite bušnom žlicom i redajte u posebnu posudu, zdjelu, tanjur...

Kada ste ponovili ovaj postupak i potrošili sve bjelanjke (jer neće svi stati odjednom), u mlijeko ukuhajte umućenje žumanjke. Kremu kuhajte, miješajući pjenjačom dok se ne zgusne.

Posudu u kojoj planirate servirati *tičije mliko* potrebno je oblit hladnom vodom, te u nju sipajte krem od žumanjaka, a po njemu poredajte skuhanu bjelanjke. Možete sve staviti u veću zdjelu, pa ćete naknadno vaditi u manje ili ih možete i odmah servirati u manje posude. Nakon hlađenja, po želji možete ih posuti rendanom čokoladom, čokoladnim mrvicama ili ih jednostavno ostaviti u žuto-bijeloj kombinaciji.

Uživajte!

JEDNOM POLISOM
pokrijte 5 rizika

Osigurajte sebe, svoj automobil i putnike u njemu samo jednom polisom

Maksimalan oprez u vožnji, briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti poput kvara vozila, loma stakala i prirodnih rizika. Bilo da ste na odmoru ili službenom putovanju, uz polis **Paket 5+ Milenijum osiguranja** nećete morati da brinete zbog okolnosti koje nisu pod Vašom kontrolom.

Ovom polisom osigurate se od **pet najčešćih rizika** i obezbediti:

1. Osiguranje od loma stakala na putničkom vozilu;
2. Osiguranje putničkog vozila od oštećenja usled prirodnih rizika;
3. Osiguranje lica u putničkom vozilu od posledica nesrećnog slučaja – nezgode;
4. Pomoć na putu;
5. Zamenско vozilo.

www.milos.rs

011/ 715 23 00

RADIO MARIJA
Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCije:
NOVI SAD 90,0 MHz
SUBOTICA 90,7 MHz
SOMBOR 95,7 MHz
NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:
Ured: 024/600-099
Program: 024/600-011
SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:
 Radio Marija Srbije
 Radio Maria play

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:
- 6 meseci po **1 dinar** ili
- 12 meseci sa **50% popusta**

Astra Telekom 011 44 22 009

23. FESTIVAL BUNJEVAČKI PISAMA

SPORTSKA DVORANA

TEHNIČKE ŠKOLE "IVAN SARIĆ"

U SUBOTICI

24. 09. 2023. u 19.00 h

Ulaznica: 300 dinara

Ulaznice u preprodaji na telefon 063 80 87 836

FESTIVAL POMOGLE

GRAD
SUBOTICA

POSREDOVANJE U PROMETU KULTURNIH
DOPUNJENJE I INFORMISANJE
NACIONALNE IZOBILJE
- NACIONALNE ZAJEDNICE

POSREDOVANJE U PROMETU KULTURNIH
DOPUNJENJE I INFORMISANJE
NACIONALNE IZOBILJE
- NACIONALNE ZAJEDNICE

HRVATSKO
NACIONALNO
VJESTICE

ZAVOD ZA KULTURU
POSREDOVANJE U PROMETU

NIJU
Hrvatska
Rijec

GENERALNI POKROVITELJ
FESTIVALA

Općina
Kapitul